

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BAŞARI
HEDEFLERİ VE AKRAN ZORBALIĞI DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal ALKAN

İstanbul

Eylül-2019

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BAŞARI HEDEFLERİ VE
AKRAN ZORBALIĞI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal ALKAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Nihan ARSLAN

İstanbul

Eylül- 2019

TEZ ONAYI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Nihan ARSLAN

.....

Üye Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TAŞ

.....

Üye Dr. Öğr. Üyesi Enver ULAŞ

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Lise Öğrencilerinin Sosyal Başarı Hedefleri ve Akran Zorbalığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmamın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Hilal ALKAN

İmza

ÖNSÖZ

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Nihan Arslan'a, motivasyonumu sağlamada desteklerini üzerimde hissettiğim kıymetli hocam Doç. Dr. Serhat Arslan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu zorlu süreçte her saniye yanımda olan dualarını esirgemeyen, ayaklarının altını öptüğüm sevgili annem Gazale Alkan'a, sevgili babam Mehmet Mehdi Alkan'a, SPSS veri girişlerinde sabırla desteklerini esirgemeyen sevgili kardeşim İnan Alkan'a ve manevi desteklerini her an üzerimde hissettiğim tüm aileme teşekkürlerimi sunarım.

Hilal ALKAN

İstanbul, 2019

ÖZET

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BAŞARI HEDEFLERİ VE
AKRAN ZORBALIĞI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Hilal ALKAN

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nihan ARSLAN

Eylül, 2019-82 Sayfa

Bu araştırma, sosyal başarı hedefleri ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca, bu değişkenlerin demografik özelliklere göre nasıl değişim gösterdiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen toplamda 384 lise öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma İlişkisel Tarama Modeli ile kurgulanmıştır. Araştırmada, veri toplama araçları olarak ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’, ‘Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği’ ve ‘Akran Zorbaları Ölçeği’ kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Bağımsız Gruplar t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, sosyal başarı hedefleri toplam puanı ve akran zorbalığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, akran zorbalığının sosyal başarı hedefleri performans yaklaşımı alt boyutu ile istatistiksel olarak anlamlı ilişkili olduğu belirlenirken performans kaçınma ve beceri alt boyutları ile anlamlı ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Başarı Hedefleri, Akran Zorbaları, Lise Öğrencileri

ABSTRACT
**EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL
ACHIEVEMENT GOALS AND PEER BULLYING AMONG
COLLEGE STUDENTS**

Hilal ALKAN

Master, Psychological Counseling and Guidance

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nihan ARSLAN

September, 2019-82 Pages

The purpose of this research is to examine the relationship between social achievement goals and peer bullying among college students and how these variables change according to demographic characteristics of sample group were investigated.

The population of the research consists of 384 college students. Stratified sampling method was used in order to collect research data. 'Socio-Demographic Form', 'Social Achievement Goals Scale', and 'Peer Bullying Scale' were used. Relational Survey Model were used in this research. Independent Sample t Test, Variance Analysis and Correlation Analysis were used to analyse research data.

The results of the study indicated that there is a meaningful relationship between social achievement goals and peer bullying. Besides, it is found that there is a meaningful relationship between peer bullying and performance demonstration approach subscale but no meaningful relationships found between peer bullying and skill subscale and performance avoidance subscale.

Key Words: Social Achievement Goals And Peer Bullying, College Students

İÇİNDEKİLER TABLOSU

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	Error! Bookmark not defined.
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER TABLOSU	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM	5
KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Akran Zorbalığı	5
2.1.1 Yaşıt Çatışmalarından Zorbalığın Ayırt Edilmesi.....	7
2.1.2. Zorbalığın Türleri	8
2.1.2.1. Okul Zorbalığı	9
2.1.2.2. Akran Zorbalığı	10
2.1.3. Akran Zorbalığı Grupları ve Özellikleri.....	10
2.1.3.1. Zorbalığa Maruz Kalan Öğrenciler ve Özellikleri (Kurban Öğrenciler)...	11
2.1.3.2. Zorbalığı Gerçekleştiren Öğrenciler ve Özellikler	12
2.1.3.3. Zorba / Kurban Öğrenciler	12

2.1.3.4. Seyircilerin Özellikleri (Nötr Kesim).....	13
2.1.4. Literatürde Bulunan Araştırmalar	13
2.1.4.1. Yurt İçi Araştırmalar	13
2.1.4.2. Yurt Dışı Araştırmalar	14
2.2. Sosyal Başarı Hedefi	16
2.2.1. Başarı Kavramı	16
2.2.2. Hedef Kavramı	17
2.2.3. Sosyal Başarı Hedeflerinin Yaklaşımları	20
2.2.3.1. Sosyal Beceri Hedefleri	20
2.2.3.2. Sosyal Performans Kaçınma Hedefleri	21
2.2.3.3. Sosyal Performans Yaklaşım Hedefleri	22
2.2.4. Literatürde Bulunan Araştırmalar	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırmanın Modeli	25
3.2. Evren ve Örneklem.....	25
3.3. Veri Toplama Araçları.....	27
3.3.1. Sosyodemografik Form	28
3.3.2 Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği	28
3.3.3 Akran Zorbalığı Ölçeği	29
3.4. Araştırma Süreci.....	30
3.5. Verilerin Analizi.....	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	31
BULGULAR	31
Tablo 4. 1: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler	31
BEŞİNCİ BÖLÜM	45
TARTIŞMA	45
5.1. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması.....	45
5.2. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	46

5.3. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Okul Türü Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	48
5.4. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Sınıfa Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	49
5.5. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Algılanan Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	50
5.6. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	51
5.7. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Algılanan Başarı Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	52
5.8. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Algılanan Arkadaşlık İlişkilerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	53
5.9. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Arkadaşlarını Kendisinden İyi Görme Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	54
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	56
KAYNAKÇA	59
EKLER.....	67
EK 1-İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurul Onay Formu	67
EK 2-İstanbul Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü Onay Formu.....	68
EK 3-Sosyodemografik Bilgi Formu	69
EK 4-Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği	70
EK 5-Akran Zorbalığı Ölçeği	71

TABLolar LİSTESİ

İKİNCİ BÖLÜM

Tablo 2. 1: Akran Zorbalığının Normal Akran Çatışması ile Farkları.....	6
Tablo 2. 2: Zorbalık Türleri.....	9
Tablo 2. 3: Bireysel Hedeflerin Ve Hedef Kategorilerinin Kısa Tanımları.....	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tablo 3.1: Demografik Değişkenler İçin Sayı ve Yüzde Dağılımı.....	23
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tablo 4.1: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler.....	30
Tablo 4.2: Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanı ve altboyut puanları Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	30
Tablo 4.3: Cinsiyet Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları.....	31
Tablo 4.4: Okul Türü Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	32
Tablo 4.5: Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	34
Tablo 4.6: Algılanan Gelir Durumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları.....	35
Tablo 4.7: Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları.....	36
Tablo 4.8: Algılanan Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	37

Tablo 4.9: Arkadaşlık İlişkileri Değişkenine Göre Akran Zorbalığı leği, Sosyal Başarı Hedefleri leği Puanlarını Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları.....	38
Tablo 4.10: Arkadaşlarını Kendisinden İyi Görme Durumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı leği, Sosyal Başarı Hedefleri leği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları.....	39
Tablo 4.11: Anne Tutumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı leği, Sosyal Başarı Hedefleri leği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	40
Tablo 4.12: Baba Tutumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı leği, Sosyal Başarı Hedefleri leği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	41

KISALTMALAR DİZİNİ

AZÖ: Akran Zorbalığı Ölçeği

SBHÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

SPSS: Statistical Package For Social Sciences

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Problemi

Bireylerin birbirleriyle iletişim halinde bulunduğu farklı durumlar ve ortamlar bulunmaktadır. Özellikle, çocuk ve gençler için de vakitlerinin büyük bir bölümünü geçirdikleri bu ortamların en başta gelenlerden bir tanesi de okullar olarak görülebilir. Okulların en temel hedeflerinden bir tanesi öğrencilerin iletişim ve problem çözme yeteneklerini geliştirmek olsa da öğrencilerin arkadaşları ile kurmuş olduğu ilişkiler her durumda beklenen istenilen şekilde olmayabilir. Eğitim sürecinde öğrenciler ile ilgi en önemli problemlerden bir tanesi de zorbalıktır. Güçlü öğrencinin kendisine göre daha zayıf öğrenciyi yineleyici bir şekilde rahatsız edecek davranışlarda bulunması şeklinde tanımlanabilecek bir kavram olan zorbalık geçmişten bu zaman kadar eğitim ve öğretim süreçlerinde sıklıkla gözlemlenen bir durum olmuştur. Şu anda yetişkin olan çok sayıda birey muhtemelen okul dönemlerinde zorbalık/kurbanlık ile ilişkili birçok durumda bulunmuş ya da bu durumlara tanıklık ederek zorbalıkla ilişkili bir deneyim yaşamıştır (Ayas ve Pişkin, 2001).

Zorbaca davranışlara maruz kalmanın her öğrenci için ciddi ölçüde bir travma sayılabileceği, bu durumun etkilerinin yalnızca okul süreci ile kısıtlı kalmayarak, bireyin hayatı boyunca devam ettiği ve toplum açısından bakıldığında bireylerin ruh sağlığını da olumsuz yönde etkilediği bilinen bir gerçektir. Zorbaca davranışlar yineleyici ve sürekli bir hal aldığı ve güç dengesindeki farklılığın kalıcı olduğu takdirde, bu durumun zorbalığa maruz kalan çocuklarda fiziksel ve zihinsel gelişim bağlamında zarar verdiği bilinmektedir. Akran zorbalığına maruz kalan çocuklarda, psikosomatik belirtiler, depresyon gibi içe atım sorunları artmaktadır. Birçok araştırma zorbalığa maruz kalan öğrencilerin çeşitli psikolojik problem ile karşılaştığını ortaya koymaktadır (Akt. Üneri, 2011).

Sonuç olarak, akran zorbalığının Türkiye’de olduğu gibi tüm dünyada da son derecede yaygın bir problem olduğu görülmektedir. Özellikle ülkemiz, genç yaştaki nüfusun fazla olması sebebiyle akran zorbalığı bağlamında risk altında olduğu söylenebilir. Ancak, literatürde akran zorbalığı ile ilgili araştırmaların yeterli sayıda olmadığı

görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’yi temsil edebilme yeterliliğine ve niteliğine sahip olacak şekilde, geniş ve farklı örneklem gruplarını içeren, akran zorbalığını ve farklı türlerini de kapsayan, yer, zaman, zorbalığı uygulayan ve maruz kalanların çeşitli özelliklerini içeren çalışmaların yapılması faydalı olacaktır (Akt. Üneri, 2011).

Bununla birlikte bireylerin sosyal ilişkilerde başarılı olmaya yönelik hedeflerin zorbalık açısından azaltıcı bir etkiye sahip olabileceği düşünülmektedir. Sosyal ilişkilerinde sevimli, saygı duyulmayı arzu eden ve başarılı olmayı isteyen birey daha az zorba davranışlarda bulunacak ve akranları ile daha iyi ilişkiler kurma konusunda gayret gösterecektir. Bu bağlamda sosyal başarı hedeflerinin akran zorbalığını azaltmada bir araç olarak kullanılabilmesi düşünülebilir. Bu açıdan akran zorbalığı ve sosyal başarı hedefleri arasındaki ilişkiyi incelemek son dönemde artan akran zorbalığı ile ilgili olayları azaltmada uygulanabilecek müdahaleler kapsamında faydalı olabilir.

Araştırmanın temel problemini ‘Lise öğrencilerinin Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?’ sorusu oluşturmaktadır.

Alt Problemler;

- Katılımcıların sosyal başarı hedefi puanları demografik özelliklere (cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, gelir durumu, anne çalışma durumu, algılanan akademik başarı, okul ilişkileri, kardeşle ilişki durumu, anne ve baba ile ilişki durumu, algılanan iyilik hali, algılanan ebeveyn tutumu) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Katılımcıların akran zorbalığı puanları demografik özelliklere (cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, gelir durumu, anne çalışma durumu, algılanan akademik başarı, okul ilişkileri, kardeşle ilişki durumu, anne ve baba ile ilişki durumu, algılanan iyilik hali, algılanan ebeveyn tutumu) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.2. Amaç

Bu araştırma, lise öğrencilerinin sosyal başarı hedefleri ve akran zorbalığı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu değişkenlerin katılımcıların demografik özelliklerine göre nasıl farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

1.3. Önem

Lise öğrencileri, toplumun geleceğini oluşturan en önemli yapı taşlarından bir tanesi olarak değerlendirilebilir. Toplumun sosyal, kültürel ve bilimsel açıdan ve daha birçok farklı bağlamda ilerleyebilmesi ve gelişebilmesi adına büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu süreç, bir yandan bireyin kişiliğinin ve davranışlarının şekillendiği ergenlik dönemi ile paralel bir şekilde ilerlemektedir. Dolayısıyla, lise dönemi bireylerin sağlıklı ve gelişimini destekleyici bir şekilde geçirmesi gereken önemli bir dönemdir. Bireylerin lise döneminde yaşamlarının büyük bir bölümünü okulda ya da dışarıda sosyal ilişkiler bağlamında geçirmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, bireyin arkadaşları ile olan ilişkileri bireyin kişilik gelişiminde ve gelecek yaşamında son derecede etkili olabilecek bir faktör olarak görülebilir. Bu ilişkisel süreçte, bireyin sosyal ilişkilere yönelik hedefleri kurduğu ilişkilerde belirleyici bir faktör olabilir. Çünkü birey kendisine koyduğu hedefler doğrultusunda davranışlarda bulunacaktır. Bu bağlamda, kendisine sosyal ilişkilerinde başarı olmaya yönelik hedefler koyduğu takdirde toplumsal olarak kabul edilecek ve onaylanacak davranışlar ortaya koymak yönünde davranacaktır. Bu durumda, bireylerin olumsuz ve zarar verici davranışlarının azalacağı düşünülebilir. Dolayısıyla, bu durum özellikle son dönemlerin en önemli problemlerinden biri olan akran zorbalığı kapsamında görülen davranışların da azalmasında etkili olabilir.

Bu araştırma; lise öğrencilerinin sosyal başarı hedefleri ve akran zorbalığı arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu değişkenlerin örneklem grubunun demografik özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma ile sosyal başarı hedefleri ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiler ve bu değişkenlerin katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenerek literatüre katkıda bulunulması, sosyal başarı hedeflerine ve akran zorbalığına yönelik yeni eğitim ya da müdahale programlarının geliştirilmesi ve sosyal başarı hedeflerinin literatürde henüz daha yeni çalışılmaya başlanan bir konu olması sebebiyle yapılacak yeni araştırmalara

ışık tutması ve literatürdeki bilgi açığını bir ölçüde gidermesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma için belirlenen varsayımlar aşağıda verilmiştir:

1. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan katılımcıların, ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’, ‘Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği’ ve ‘Akran Zorbalığı Ölçeği’nde yer alan maddeleri içten ve doğru bir biçimde cevapladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma için belirlenen sınırlılıkları aşağıda verilmiştir:

1. Araştırmadan sonucunda elde edilen bulgular örneklem grubunda yer alan 384 lise öğrencisinden, ‘Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği’ ve ‘Akran Zorbalığı Ölçeği’ ile toplanan verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Başarı Hedefi: Sosyal başarı hedefi, bir bireyin kendisi için belirlediği (daha fazla arkadaşına sahip olmak, popüler olmak ve sevilen biri olmak vb.) sosyal ilişkileri içeren hedeflerdir.

Akran Zorbalığı: Genellikle çocuk ve ergenlerde yakın yaşlarda olan bireylerin birbirlerine karşı ya da yalnızca belirli bir kişiye yönelik fiziksel, sözel veya davranışsal olarak örseleyici olabilecek ve zarar verme niteliğine sahip davranışlar göstermesidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Lise, Türk eğitim sistemine göre, dört yıllık sürede ilkokul ve ortaokulu bitirmiş olan genellikle 14-18 yaş aralığında bulunan, en az dört yıllık bir eğitimle hayata ve yükseköğretime öğrencileri hazırlayan devam edilmesi zorunlu olan ortaöğretim kurumlarıdır (TDK, 2019). Sosyal başarı hedefi, bir bireyin kendisi için belirlediği (daha fazla arkadaşına sahip olmak, popüler olmak ve sevilen biri olmak) sosyal hedeflerdir. Akran zorbalığı, genellikle çocuk ve ergenlerde yakın yaşlarda olan bireylerin birbirlerine karşı ya da yalnızca belirli bir kişiye yönelik fiziksel, sözel veya davranışsal olarak örseleyici olabilecek ve zarar verme niteliğine sahip davranışlar göstermesidir. Bu bölümde akran zorbalığı ve sosyal başarı hedefi kavramları detaylı olarak açıklanacaktır.

2.1. Akran Zorbalığı

Şiddet eğilimi ve zorbalık, saldırganlık kavramı üzerine temel alan ve birbirileri ile ortak bir paydada bulunan iki kavramdır. Kimi zorba davranışların şiddet eğilimli olarak görülebilmesi, kimi şiddet içerikli davranışların da zorba davranışlar kategorisinde bulunması bu ilişkiyi belirgin hale getiren etkenler olarak görülebilir. Zorbalık kapsamında bulunan davranışlar ele alındığında, bireyin bu davranışları karşısındaki kişiye zarar verme hedefiyle ortaya koyduğu, zarar verici olarak sürekli bir şekilde yaptığı ancak kendini koruma amacına yönelik ortaya koyduğu davranışlar olmadığı belirtilmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017: 21). Okullar bağlamında düşünüldüğünde, bir tür şiddet biçimi olarak tanımlanabilecek zorbalık, yalnızca bir öğrenci ya da grup olarak öğrencilerin diğer öğrencilere yönelik kuvvet uygulaması ve onlara zarar verebilecek bir biçimde davranmasıdır. Fiziksel dayanıklılık, yaş, ekonomik durum, akranlar arası popülerite teknolojiyi kullanma becerisi, veya hedef kişi veya grup ile ilgili kişisel ilişkilerin niteliği zorbalığın güç göstermek ve hakimiyet kurmak amacıyla kullandığı kaynaklardır (Ural ve Özteke, 2010:10). İngiliz ve Avusturyalı araştırmacılar “mobbing” kavramı yerine “bullying” terimini kullanırlar. ABD’deki araştırmacılar ise okullarda yaşanan zorbalığı “bullying”, iş yerlerinde yaşanan zorbalığı ise “mobbing” şeklinde tanımlamaktadırlar (Seçkin, 2017:19).

İngilizce literatürde akran zorbalığı “peer bullying”, “school bullying” okul zorbalığı kavramlarını kapsayacak şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde akran zorbalığının daha geniş, okul zorbalığının ise daha dar bir kavram olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, akran zorbalığı her ortamda ortaya çıkabilirken, okul zorbalığı ise okul sınırları içerisinde gerçekleşmektedir. Ancak akran zorbalığının en yoğun şekilde görüldüğü yerlerin başında okulların olduğu söylenilebilir. Okul içerisindeki zorbalık öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkilerde de görülebilmektedir. Öğrencinin öğretmene ya da öğretmenin de aynı şekilde öğrencisine zorbalık kapsamında bulunan davranışlarda bulunması okul zorbalığı kapsamında değerlendirilebilir; ancak bu davranışlar öğretmeni veya öğrenciyi zorba kategorisine itmesine rağmen, bu bağlamda zorba şeklinde nitelendirilemeyebilir. Yani bireyin zorbaca davranış kategorisinde sayılabilecek bir davranış göstermesi o bireyi zorba yapmayabilir. Bazı zorbaca davranışlar ilişki çatışmalarında da ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla zorbalığı ve ilişki çatışmalarını birbirinden ayırt etmenin önemli ve gerekli olduğu söylenebilir.

Tablo 2. 4: Akran Zorbalığının Normal Akran Çatışması ile Farkları

Normal Akran Çatışması	Akran Zorbalığı
Eşit güçler; arkadaşlık var.	Güçte dengesizlik; arkadaşlık yok.
Arada sırada olur.	Tekrarlayıcı olumsuz hareketler vardır.
Ciddi değildir.	Ciddidir (ruhsal ve fiziksel zarara yol açar).
Güç ve kontrol arayışı yok.	Güç ve kontrol arayışı var.
Belli bir kazanç arayışı yok.	Güç kazanmayı ya da belli bir eşyayı, parayı almayı deneme var.
Problemi çözmek için çaba vardır.	Problemi çözmek için çaba sarf edilmez.
Eşit duygusal tepki.	Sadece mağdura yoğun olumsuz duygusal tepki.

Tablo 2. 1'den görüldüğü üzere, normal akranlar arasında güç dengesi bulunur ve arkadaşlık var iken akran zorbalığı görülen durumlarda akranlar arasında güç dengesi yoktur ve samimi bir arkadaşlık ilişkisi bulunmaz. Akran çatışması belirli bir süre dahilinde olmazken, akran zorbalığında ise yineleyici bir yapıda tekrarlanan olumsuz davranışlar görülür. Akran çatışmasında, çatışmalar genel olarak çok ciddi sonuçlar ortaya koymazken akran zorbalığının ciddi fiziksel ya da ruhsal sonuçları olabilir (Şahin ve Akbaba, 2017:21).

Akran çatışmasına bakıldığında, güç ve kontrol arayışı görülmez, fakat akran zorbalığında zorbaca davranışlar gösteren kişi mağdur bireye ya da çevresine yönelik güç ve kontrol gösterişi vardır. Ayrıca, akran çatışmalarında çoğu zaman belirli bir kazanç edinme amacı bulunmazken akran zorbalığında bir kazanç elde etme çabası görülebilir. Temelde en belirgin fark duygusal açıdan görülmektedir. Akran çatışmasında büyük oranda çatışmayı deneyimleyen bireylerde neredeyse benzer duygusal tepkiler gösteriler. Bunun yanında, akran zorbalığında zorbalığa görülür. Akran zorbalığı bireylerin sosyalleşme sürecine ve kişilik gelişimlerine negatif yönde etki etmektedir (Akbaba, 2017:22).

2.1.1 Yaşıt Çatışmalarından Zorbalığın Ayırt Edilmesi

Zorbalığın altı temel özelliği aşağıda sıralanmıştır (Bridge, 2010):

- 1) Zarar Verme İsteği: Zorba karşısındaki kişiye kötü davranmaktan haz duyar.
- 2) Miktarı ve Süresi: Zorbalık uzun bir süreç içerisinde gerçekleşir, bu süreçte ezilenin özgüveni zarar görür.
- 3) Zorbanın Gücü: Yaş, güç ve cinsiyet açısından zorba ezilenden daha üst bir konumdadır.
- 4) Ezilenin Yapısı: Ezilen birey zorbaya karşı kendisini koruyacak güçte değildir.
- 5) Desteğin Olmaması: Ezilen birey kendisini desteksiz hisseder ve zorbanın bir sonraki davranışlarından korkması dolayısıyla bunu etrafındakilere anlatamaz.
- 6) Sonuç: Ezilenin özgüveni uzun bir süreliğine zedelendir. Ezilen birey okuldan sevmemeye başlar ve uzaklaşır veya ezilenin kendisi de saldırgan davranışlarda bulunmaya başlar (Bridge, 2010:29-30).

Doğal yaşıt çatışmalarında ise beklenen öğrenci davranışları aşağıdaki gibi görülür (Bridge, 2010:31):

- 1) İsteklerinin gerçekleşmesi için ısrar etmezler.
- 2) Farklı düşüncede oldukları durumlarda karşıdakine bunun sebeplerini sunarlar.
- 3) zr dilemeyi bilirler. Diğerlerinin de hoş karşılayacağı öneriler sunabilirler.
- 4) İhtiyaç ve gereksinimlerini pazarlıkla ya da anlaşarak elde etmeye gayret ederler.
- 5) Konuyu değiştirip işlerine geri dönebilirler.

2.1.2. Zorbalığın Türleri

Doğrudan Zorba Davranışlar: Doğrudan zorba davranışlarda bulunan birey karşısındakine dorudan fiziksel ve sözlü saldırıda bulunur. Yumruklama, dürtme, çimdikleme, sıkıştırma, itme, vurma, bağırma, ısırma, tükürme, çete kurma, köşeye sıkıştırma, küfür ya da hakaret etme, tehdit etme, utanç verici veya zalimce şakalar yapma, cinsel içerikli dokunma, teklifte bulunma ya da saldırma, din ve sosyal imkansızlıklarla alay etme, sosyal statüyle alay etme veya bu konularla ilgili şaka yapma davranış biçimleri doğrudan zorbalık kategorisine girer (Ural ve zteke, 2010:12).

Dolaylı Zorba Davranışlar: Dolaylı zorba davranışlar duygusal ve pasif-agresif davranışları içermektedir. İzole olma, reddetme, kabul etmeme ya da şantaj, rütbesini kullanma ya da derecelendirme, nefret dolu bakma, bakışları ile taciz etme, küfür içeren el kol hareketleri yapma, hakaret edici ve küçük düşürücü notlar yazma, nefret dolu sloganlar yazma, bir başkasına zarar verebilecek sözler veya dedikodu yayma, başkalarına yaşının özelliklerini kullanarak iş yaptırma, kendi çıkarları için arkadaşlarını ve ilişkilerini kullanma, internet sitelerinde kırııcı ve korkutucu e-mailler veya mektuplar yazma, web sitelerinde karalayıcı ya da küçük düşürücü yazılar bazı zararlara sebep olabilecek veya teşvik edecek yazılar yazma gibi davranışlar da dolaylı zorba davranışlar kapsamında görülmektedir (Ural ve zteke, 2010:3).

Tablo 2. 5: Zorbalık Türleri

Kategoriler	Biçimler
Sözel Zorbalık	Sürekli bir şekilde karşıdakini kızdırma, takma ad takma, dedikodu yapma
Fiziksel Zorbalık	İtme, yumruk atma, tokat atma, tekme atma ve silah kullanma
Duygusal Zorbalık	Dışlama, utandırma ya da alay konusu etme
Başkasına ait bir şeyi alma zorbalığı	Karşısındakinin değerli eşyalarına zarar verme
Saklama Zorbalığı	Elbise, para, kitap, oyuncak gibi değerli eşyaların zorbalarca saklanması
İrkçi Zorbalık	Bireyin etnik kökeni, elbisesi, beden yapısı, şivesi ile alay etme, ırkçı duvar yazıları yazma veya hakarete bulunma
Davranış Zorbalığı	Yumruk gösterme, yüz ekşitme, fiziksel rahatsızlığını göstermek için iki parmağını ağzına sokma, bazen birisine kötü bakmak için iki parmağını havaya kaldırma
Bozucu Zorbalık	Sınıftaki çalışmaların ve ev ödevlerinin üzerini karalamak veya oynanan bir oyunu sabote etmek
Cinsel Zorbalık	İstenmeyen fiziksel temas (cinsel tacizde bulunma) ya da küfür niteliğindeki sözel hakaretler

(Şahin ve Akbaba, 2017:26)

2.1.2.1. Okul Zorbalığı

Okul zorbalığının sıklıkla görüldüğü okullarda öğrencilerin devam oranlarının çok düşük olduğu ve okuldan kaçma denemelerinin fazla olduğu görülmüştür. Bu durum öğrencilerin fiziksel ve psikolojik bağlamda sağlıklarını olumsuz şekilde etkilemektedir. İntiharlara sebep olmakla birlikte okul zorbalığı, öğrencilerin derslerine odaklanmalarına ve doğru arkadaşlık ilişkileri kurabilmelerine engel olmaktadır. Okullardaki zorbalığın öğrencilere yönelik etkileri sadece okul sürecinde değil, yaşamının ilerleyen aşamalarında da görülmeye devam etmektedir. Bunun yanında zorbalık yalnızca zorbalığa maruz kalan bireylerin hayatını değil, aynı zamanda zorba davranışlar gösteren öğrencileri de olumsuz yönde etkilemektedir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011:9).

2.1.2.2. Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı yaklaşık olarak 1970’li senelerin sonunda giderek popüler bir kavram olarak kendisini göstermeye başlamıştır. Akran zorbalığı üzerinde yapılan birçok araştırma bu davranışların okulda çok sık ortaya çıktığına vurgu yapmaktadır (Kutlu ve Aydın, 2010:2). “**Akran**” sözcüğü, TDK sözlüğünde ‘*yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olan her biri, boydaş, böğür, taydaş, öğür*’ olarak açıklanmaktadır (TDK, 2019). İngilizce karşılığı olan “**peer**” ise Cambridge Dictionary’de ‘*bir grubun diğer üyeleri olarak aynı yaşta olan, ya da aynı sosyal pozisyona ya da yeteneklere sahip biri*’, ‘*yaşıt veya akran*’ olarak tanımlanmaktadır (Cambridge Dictionary, 2019). Akran zorbalığını daha iyi açıklayabilmek için kavramların yanında diğer kavram gruplarına da değinmek gerekmektedir. Örneğin, akran grubu bunlardan biridir. Akran grubunun tanımını yapmak akran baskısı ve akran zorbalığını anlamakta ve incelemekte yararlı olacaktır. Budak’ın psikoloji sözlüğünde “**akran grubu**” (peer group) ‘*aynı sosyo ekonomik statüye, ortak uğraşlara ve normlara sahip genellikle yaşça birbirine yakın insanların oluşturduğu bir gruptur. Bu terim çoğunlukla ortak etkinlikler temelinde arkadaşlık kuran çocuklar veya ergenler*’ (Budak, 2005:30) şeklinde tanımlanmıştır.

Yine aynı sözlüğe göre, “**akran baskısı**” (peer pressure) ise ‘*çocukların oluşturduğu akran gruplarının üyeleri üzerindeki etkisi, özellikle de uydumculuk sağlama gücü*’ şeklinde tanımlanmıştır. Sözlüğün ifadesi ile çalışmalar, akran zorbalığını kabul etme eğiliminin ilkökul yıllarında düzenli bir şekilde, ergenlik döneminde ise belirgin bir şekilde arttığına vurgu yapmaktadır’ (Budak, 2005:30).

2.1.3. Akran Zorbalığı Grupları ve Özellikleri

Akran zorbalığı çoğu zaman okul içerisinde, spor salonlarında, soyunma odalarında, arka bahçede, okul yolunda ortaya çıkmaktadır (Ural ve Özteke, 2010). Bu konuyla ilgili en köklü çalışmaları Olweus 1980 ve 1990’lı yıllarda yapmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde zorbalığa maruz kalan tipik kurban özellikleri ile zorbalığı gerçekleştiren tipik zorba özellikleri tanımlanmıştır.

2.1.3.1. Zorbalığa Maruz Kalan Öğrenciler ve Özellikleri (Kurban Öğrenciler)

Pasif, İtaatkâr ve Kışkırtıcı Kurbanlar:

Kurbanlar çoğu zaman okulda yalnız bir şekilde vakit geçirmektedirler. Onlar için, genellikle çevrelerindeki kişiler iyi değillerdir. Davranışlarında saldırgan veya alaycı bir tutum sergilemezler. Bu çocuklar genellikle şiddete ve şiddet içeren araçların kullanımına karşı olumsuz bir yaklaşıma sahiptir. Eğer kurban erkekse, fiziksel olarak diğer erkeklerden daha zayıf olmaları olasıdır (Olweus, 1994:1178-1179).

Olweus (1994), bu tür kurbanları pasif ve boyun eğen kurbanlar şeklinde tanımlamıştır. Pasif ve boyun eğen mağdurların davranışları, zorba özelliklere sahip kişilere kendilerinin güvensiz olduklarını ve saldırıya uğradıklarında veya hakaret edildiklerinde karşılık verecek güçlerinin bulunmadığı değersiz bireyler olduğu izlenimi vermektedir. Özellikle erkek kurbanlarda, fiziksel zayıflık ile birlikte endişeli veya boyun eğen bir tepki modeli ile de karakterize edilirler (s. 1179).

Olweus (1994) zorbalığa maruz kalan çocukların yakınları ile yaptığı çalışmalarda çocukların erken yaşta ihtiyatlılık ve duyarlılık gibi özelliklere sahip olabileceğini ortaya koymuştur. Bu özellikleri barındıran, fiziksel güçsüzlüğün yanında erkeklerin akran grubunda kendilerini açmakta zorluk yaşamaları olasıdır ve akranları tarafından beğenilmemiş olabilirler. Bu özelliklerin çocuk ya da gençlerin zorbalığa maruz kalmalarına sebep olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, arkadaşları tarafından yineleyici bir biçimde tacizin, bu bireylerin kaygı güvensizlik duygularını tetiklediği ve kendileri ile ilgili olumsuz değerlendirmelerini arttırdığı söylenebilir. Ayrıca Olweus zorbalık yaşayan bireylerin aileleriyle olan ilişkilerinin güçlü olduğunu söylemektedir. Ancak bu güçlü ilişkinin aşırı korumacılığa dönüşmesi halinde zorbalığın hem bir sebebi hem de sonucu haline gelebildiğini belirtmektedir.

Olweus (1994) bu grupların yanında görece olarak ufak bir kurban grubunun daha bulunduğunu söylemektedir. Bu grubu provakatif (kışkırtıcı) kurban grubu şeklinde tanımlamıştır. Bu grubun en temel özelliği hem kaygılı hem de agresif davranış örüntülerine sahip olmalarıdır. Bu gruptaki bireyler genellikle konsantrasyon sorunları yaşarlar ve çevrelerinde öfke ve gerilime sebep olabilecek biçimde davranışlar sergilerler. Bu bireylerin kimileri hiperaktif olarak tanımlanmaktadır. Bu çocukların

davranışları sınıfta bulunan çok sayıda öğrenciyi kışkırtma potansiyeline sahiptir, bu sebeple sınıfın büyük bir bölümünden hatta belki de tüm sınıftan olumsuz geri dönüşler alırlar (s. 1179).

2.1.3.2. Zorbalığı Gerçekleştiren Öğrenciler ve Özellikler

Zorba davranışlar gösteren öğrenciler dürtüsel bir biçimde harekete eder ve diğerleri üzerinde hakimiyet sağlamak amacıyla davranırlar. Genellikle empati yapmazlar. Eğer zorbalık yapılan erkekse, fiziksel olarak kıyaslandığında ondan daha güçlüdür. Bazı öğrenciler zorbaca davranışlar gösterse de aslında zorbalığı başlatan onlar olmayabilirler. Olweus (1994) bu bireyleri pasif zorbalar, yani zorbaların takipçileri ve yandaşları şeklinde tanımlamaktadır. Zorbalar çevrelerinde genelde kendilerini destekleyen ve onlardan hoşlanan görünen arkadaş gruplarına sahiptir. Kurbanlar genellikle arkadaş çevresi içerisinde popüler değilken, pasif zorbalar ve zorbalar daha popüler bireylerdir.

Zorba davranış gösteren bireyler, fiziksel gücün eşlik ettiği agresif bir tepki örüntüsünü içerecek bir biçimde davranırlar. İlk izlenimde, zorbalar güçlü bir iktidara ve egemenliğe gereksinim duyuyor; kontrol etmeyi ve başkalarını ezmekten ve kontrol etmektен hoşlanır gibi gözükürler. İkincisi, zorba çoğunun büyüdüğü ailevi şartlar dikkate alındığında çevreye karşı düşmanlık içerisinde yetiştiklerini varsaymak son derece normaldir. Bu bireylerin davranışlarının amaçsal bileşeni bulunur. Zorbalar genellikle mağdurlarına para, sigara, bira ve diğer değerli şeyleri kendilerine sağlamalarını talep ederler. Bunun yanında, akran grubu içerisinde zorbaların gösterdiği agresif davranışların birçok şekilde prestij şeklinde ödüllendirildiği açıktır (Olweus, 1994:1181).

2.1.3.3. Zorba / Kurban Öğrenciler

Bu öğrenciler hem akran zorbalığına maruz kalmaları sebebiyle kurban öğrenci olarak değerlendirilirler hem de akran zorbalığı yapmaları dolayısıyla zorba öğrenci statüsü içerisindeyler. Bu kişilerdeki zorbaca davranışların sebebi genellikle zorbalığa uğramaları sebebiyle ortaya çıkan çaresizlik ve güçsüzlük duygularını onarmaktır. Zorba/Kurban rolünde olan bireyler hem şiddet içeren yani zorbaca davranışlar

gösterirken hem de zorbalık yaşadıklarından dolayı psikolojik olarak hassas bir yapıdadırlar (Yaman ve Yüksel, 2011:67).

2.1.3.4. Seyircilerin Özellikleri (Nötr Kesim)

Zorbalık sürecinde diğer bir grup ise izleyici kesimdir. Bu gruptaki bireyler zorbalığa doğrudan dahil olmamasına karşın zorbalığın nasıl yapıldığını, zorba ve kurbanın kimler olduğunu bilmektedirler. Zorbalığa seyirci kalan gruptaki bireyler zorbalık esnasında dört farklı davranıştan herhangi birisini gösterebilir (Yaman ve Yüksel, 2011:108):

1. Karışmamak ve sessizce durmak,
2. Ortamdan uzaklaşmak,
3. Zorbayı kışkırtmak,
4. Zorbaya yardım etmek

2.1.4. Literatürde Bulunan Araştırmalar

2.1.4.1. Yurt İçi Araştırmalar

Karatoprak (2017)'in psikolojik sağlık için danışmaya gelen ergenlerle yaptığı incelemede ergenlerin yüzde elliye yakınının zorbaca davranışlar yaptığı bulgusu görülmüştür. Akran zorbalığı yaşayan ergenlerin stres yaşadığı ve çeşitli stresörlerin de bu duruma eşlik ettiği görülmüştür. Bununla beraber zorbalık kategorisinde bulunanların bulunmayan gruba göre teknoloji bağımlılığının daha fazla olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır.

N. Ergün (2015)'ün araştırmasında zorbalık yapan ve zorbalıkta mağdur olanların sınıf kademeleri arasında farklılık olduğu, kız ve erkek bakımından akran zorbalığına maruz kalmanın farklılaşmadığı, akran zorbalığının erkeklerde daha yaygın olduğu ve okula ilgisi olmayan öğrencilerde zorbalık yapma ve zorbalık mağduru olma durumunun diğer öğrencilere göre daha yaygın olduğu vargılarına ulaşılmıştır.

Totan (2008)'in ortaöğretim kademesindeki çalışmasında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorbalığın yüksek düzeyde olduğu söylenilebilir. Adolesanlarda

zorbaca davranışların anne-baba ve yaşıt olan yaşça birbirine yakın olanlar bakımından bu çalışma 595 liseli ile yapılmış olup; çalışmada ebeveyn ilişki oranları yüksek olanların hem zorba hem de kurban olma durumlarının düşük düzeyde olduğu, düştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca sınıf kademelerinin değiştüğü öğrencilerin zorbalık, zorbaca davranma eğilimlerinin arttığı görülmüştür (s.124).

Genç (120) karma yöntem kullanarak liseli öğrenciler araştırmasında daha sık görülen zorba davranış türünün sözel zorbalık olduğu, akademik açıdan başarılı olan öğrencilerin diğer akran grubuna, kademelere göre çok düşük bir şekilde zorbalık yaşadıkları söylenebilir. Araştırmanın başka bir bulgusu ise anne ve babası ayrı yaşayanların çocuklarında zorbaca davranışlar gösterme eğilimi birlikte yaşayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kocaşahan'ın (2012) yüksek lisans tez araştırmasında 490'ı lise ve 312'si üniversite öğrencisi olmak üzere toplamda 802 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışmanın bulgularına baktığımızda lise-üniversite öğrencilerinin oransal olarak yarıya yakını zorbaca davranışlar kümesinde olduğu söylenebilir. Aynı katılımcıların zorbalık oranlarına baktığımızda liselilerin yarıya yakını üniversite öğrencilerinin ise onda bir oranında olduğu görülmüştür.

2.1.4.2. Yurt Dışı Araştırmalar

Gordon, Gofin, ve Palti (2002), Kudüs'te bulunan 8. ve 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin bulunduğu 11 okulda 518 erkek 523 kız öğrenciyle yaptıkları araştırmada akran grubu olan adolesanlarda görülen zorbaca davranışların hangi sıklıkla yapıldığını saptayabilmektir. Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlarda kız ve erkek öğrencilere göre baktığımızda erkek öğrencilerin yaklaşık olarak %25'i kız öğrencilerin ise %50'ye yakını zorbalığa dahil olabilmektedirler. Ayrıca mağdur olma durumlarına bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla mağdur olduğu sonucuna varılmıştır.

Zorbaca davranışlar ile ebeveyn duygu, düşünce ve davranışlar eğilimini araştıran Demaray ve Malecki (2003), bir yöntem olarak cezayı şiddet biçiminde uygulamaya koyan ve baskıcı ebeveyn eğilimleri gösteren ebeveynlerin bireyleri, çocukları

yaşamlarındaki bireylerle olan ilişkilerde zorbaca davranışlar sergiledikleri bulgusu görülmüştür.

2359 öğrenci ile yapılan bir çalışmanın sonuçları öğrencilerin 161'inin zorba statüsünde, 295'inin kurban statüsünde, 44'ünün zorba/kurban statüsünde, 2006'sının karışmayan statüsünde olduğu görülmüştür. Zorba ve zorba/kurban grubunda olan öğrencilerin büyük oranda içe atma ve dışa atma sorunlarının olduğu bulgusuna rastlanılmıştır. İçine atan kız öğrencilerin sorunlarına bakıldığında büyük oranda kaygı ve stresin olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca zorbaca davranışlar sergileyenlerin ve zorbalıkta mağdur olanların ders durumları ve çalışma performanslarının oldukça düşük olduğu saptanmıştır (Totura ve diğerleri., 2009: 589-594).

Rigby ve diğerlerinin (1997,365-366) çalışmasındaki bulgulara baktığımızda öğrencilerin yaklaşık %4'ü her hafta, %47'si bazen grupla birlikte zorbalık yaptığını belirtirken, %54'ü eğer kurban sevmediği bir kişi ise zorbalık yapan gruba katılabileceğini belirtmiştir. Birçok öğrencinin ya klasik akran zorbalığında kurban ya da zorba grubunda olduğu görülmüştür. Kız-erkek, yaş durumlarına baktığımızda cinsiyete göre değişmediği; fakat erkeklerin kızlara göre daha sık zorbalık yaşadıkları tespit edilmiştir. Yaş değişkenine baktığımızda ise zorbalık yapmada anlamlı bir ilişki yok iken, yaşı küçük olanların büyük olanlara göre zorbalık yaşamaları daha olası bir durum olarak görülmüştür.

Zorbalıkla ilgili öğretmen tutumlarına, düşüncelerine yönelik başka bir araştırma ise, Gibson (2003) tarafından yapılmıştır. Yapılan çalışmanın vargılarına baktığımızda;

- Daha sıklıkla karşılaşılan zorbaca eğilimlerin lakap, şiddet görme, tehdit ve kişi hakkında konuşmalar çıkarılması bulgusu olmuştur.
- Ortaokul kademesi öğretmenleri, kendilerinin bulunduğu okulda zorbalığın, zorbaca davranışların olduğunu belirtmekte; ancak kendi sınıflarında ise böyle bir durumun olmadığını ifade etmişlerdir.
- Öğretmenlerden kadın olanlar zorbaca davranışları erkeklerde daha sık gördüklerini belirtmişlerdir.

- Erkek bireylerin akran gruplarına ve karşı cinse karşı zorbalık yapmalarının davranışsal olarak şaşırtmadığı kızların ise özellikle karşı cinse karşı zorbalık yapmalarının normal olmadığı ve şaşırtıcı olduğu tespit edilmiştir.
- Bazı öğretmenlerin zorbalıkla ilgili algıları, düşünceleri düşük olanların aynı zamanda zorbalığı bir sorun şeklinde yorumlamamaktadırlar.

2.2. Sosyal Başarı Hedefi

Lise öğrencilerinin sosyal başarı hedefleri hakkında herhangi bir değerlendirme yapmadan önce birçok kavramı içinde barındıran başarı ve hedef kavramları ile ilgili bazı olgulara açıklık getirmek gerekmektedir.

2.2.1. Başarı Kavramı

Latince “*socius*” sözcüğünden türeyen sosyal kelimesi “*arkadaş*” anlamına gelmektedir. Birçok farklı anlamı bulunan sosyal (social) sözcüğünün ‘*başkalarıyla işbirliğine dayalı ve karşılıklı ilişkiler kurma eğilimi*’ olarak tanımlandığı görülmektedir. Bir başka sözlükte ise sosyal sözcüğü ‘*bir grubun veya bir topluluğun üyeleri olarak bireyler arasındaki etkileşim*’ olarak tanımlanmaktadır (APA, 2019). Bu anlamda sosyalleşme sözcüğü ile benzer anlamlar taşıdığı anlaşılmaktadır, ancak sosyalleşme bir sürece işaret ederken, sosyal bu süreçte aktif olan kişinin sıfatıdır. Sosyalleşme sürecinde, çeşitli geçiş törenleri vasıtasıyla bireye belli haklar ve yükümlülükler (ki mevcut sosyal ilişkileri yeniden üretme, mevcut sosyal yapıyı değiştirme de bunlar arasındadır) verilir. Psikanalizde sosyalleşme, kişinin içgüdüsel enerjilerini daha yüksek, sosyal açıdan kabul edilebilir olan davranış biçimlerine dönüştürme süreci olan yüceltmeyle eşdeğerdir’ (Budak, 2005:685).

Diğer bir kavram olan başarı ise ‘*eğitim psikolojisinde, akademik çalışmada genel veya okuma ya da matematik gibi özel bir beceri alanında belirlenen yeterlilik düzeyini*’ ifade etmektedir. Genel psikolojide, başarı ‘*kişinin kendisi veya toplum tarafından konulan hedeflere ulaşması*’ anlamını taşımaktadır (Budak, 2005:112).

Çoğu birey sosyal ortamlarda samimi olmak mı, eğlenmek mi yoksa her ikisini de mi arzuladığına bakmadan, sosyal bağlamda yeterli ve yetkin olmak ister. Bu açıdan bakıldığında bireyler sosyal yeterliliklerini ortaya koymak için çaba sarf eder ve sosyal yeterliliklerini geliştirmek isterler (Ryan ve Shim, 2006:1247). Bireyler, değişik sosyal durumlara farklı sosyal hedeflerle yaklaşmaktadırlar. Bu durum da bireylerin sosyal ve toplumsal durumlara yönelik uyum sağlamalarını gerektireceğinden oldukça önemli eylemleri içerisinde bulundurmaktadır (Ryan ve Shim, 2006, 2008).

Ergenlerin sosyal ilişkileri kurmalarının bir hedefi (goal) ya da bir amacı (purpose) bulunur. Sosyal başarı hedefleri olarak isimlendirilen bu hedefler, bireylerin birbirleri ne sebeple ve nasıl ilişkiler kurduğunu açıklar (Elliot vd., 2006; Ryan ve Shim, 2006,2008'den akt. Jones ve Ford, 2014: 241-242). Güncel araştırmalar üç farklı sosyal başarı hedeflerinin olduğunu işaret etmektedir:

Sosyal Gelişim (social development), Sosyal Performans Yaklaşımı (social demonstration-approach) ve Sosyal Performans Kaçınma (social demonstration-avoid). Sosyal gelişim hedefleri, öğrencilerin sosyal yeterliliklerini daha da geliştirmek ve başkalarıyla bağlantı kurmak istedikleri zamandır. Sosyal gösteri-yaklaşım hedefleri arasında “popüler” olarak görülmek isteyen veya başkalarının kendisini sosyal olarak yetkin olduğuna inanmasını isteyen öğrenciler bulunur. Buna karşılık, sosyal gösteri-kaçınma hedefleri olan öğrenciler, akranları tarafından sosyal olarak tuhaf veya “etkileyciliği olmayan biri” olarak görülmekten korkarlar (Jones ve Ford, 2014: 242).

2.2.2. Hedef Kavramı

Hedef kavramını tanımlamak, hedeflerin neden ve nasıl oluştuğu sorusuna yanıt vermeyi ve hedefleri daha yakından tanıyabilmek için gereklidir. Fakat bir kişinin diğerlerinden neden daha çok performans gösterdiği veya daha başarılı olduğu ve bu başarı ya da başarısızlık sonucuna göre bireylerin bu durum karşısında verdikleri tepkiler psikoloji literatüründe önemli bir çalışma alanı olarak görülmektedir (Erhan,2018: 12).

Hedeflerin; bireyin belirli bir eylemi gerçekleştirmek ya da sonuca ulaşabilmek için olan motivasyonunun temel bileşenlerinden bir tanesi olduğu söylenebilir. Bununla

birlikte, elbette ki bireyin hayatta kalabilmesinde, kendini geliştirmesinde, hayatını istediği gibi biçimlendirmesindeki rolünün yadsınamaz olduğu görülmektedir (Buss, 2008: 42).

Her birey koyduğu hedeflere ulaşabilmek ister. Ancak bu hedeflerin belirli niteliklere sahip olması gerekmektedir. Araştırmacı MacLeod kısaltması SMART (akıllı) şeklinde olan hedefleri SMARTER (akıllıca) hedefler şeklinde tanımlamıştır. SMART hedefler SMARTER hedefler olarak aşağıdaki gibi açıklanabilmektedir MacLeod (2013:70);

Specific (Belirgin): Hedefi belirgin ve net bir hale getirme hedefe ulaşmadaki en önemli adımlardan bir tanesidir. Çok sayıda hedef zaman, enerji vb. gibi faktörlerin belirsizliğinden dolayı başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Net ve belirgin bir hedefin bulunması kişinin dikkatini o hedefe yoğunlaştırarak ilerlemesini sağlayarak yolundaki belirsizlikleri ortadan kaldırmasını sağlar ve hedefe yönelik eylemleri ertelemesini önler.

Measurable (Ölçülebilir): Hedeflerde bulunması gereken diğer bir özellik ise 'ölçülebilirlik' dir. Hedeflerin sayısal bir biçimde gösterilebilmesi hedefe ulaşma sürecinde hedefe ne ölçüde ulaşıldığının daha doğru bir biçimde görülmesini ve ölçülmesini sağlayacaktır.

Achievable (Başarılabilir): Hedeflere ulaşılma sürecinde bireyler genellikle sınırlı kaynaklara sahip olmaktadır. Bu sebeple seçilen hedefin kaynaklar kullanılarak başarılabilir ölçüde olması gerekmektedir.

Relevant (Hedeflerin ilgili olması): Bireylerin seçtikleri hedeflerin kendi ilgileri ile uyumlu olması veya seçtikleri hedefin kendi yaşantılarına yakın olması hedeflere ulaşma sürecinde son derecede önemlidir.

Time-Bound (Zamansal sınırlılık): Hedeflere ulaşma sürecinde zamansal planlama son derecede önemlidir. Hedefleri ulaşma sürecinin doğru ve aktif bir şekilde planlanması hedefe ulaşmak için çok önemli adımlardan bir tanesidir.

Engaging (Bağlılık hissetme): Her birey kendisi için hedef belirlerken ve bu hedeflere ulaşmak için çabalarırken bu süreçteki adım ve basamaklar hakkında bilgi

sahibi olmak ve bu süreçlerde aktif bir şekilde bulunmak ister. Bu bağlamda bireyin hedefe bağlılık hissetmesi hedefe ulaşma sürecini kolaylaştıracaktır.

Rewarding (Ödüllendirici): Hedefe ulaşmayı etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesi de hedefe ulaşıldıktan sonra elde edilecek sonuçtur. Hedefe ulaşma sürecinin başlangıcında bir bölümünde ya da sonunda içsel ya da dışsal çeşitli motivasyonların bulunması bireyi hedefi elde etme konusunda gayret göstermeye itecektir.

Tablo 2.3: Hedef Türleri

<i>Hedef Türleri</i>	
Akademik Hedefler	Öğrencilerin akademik bağlamda başarmak istediklerine ulaşmak amacıyla oluşan akademik sebepler.
Beceri / Yetenek	Akademik yeterlilik ya da iyi bir performans ortaya koymak amacıyla akademik bağlamda başarılı olmayı isteme
Performans	Yeteneklerini ve becerileri ortaya koyabilme, akranlarıyla birlikte çalışabilme, belirli notları alabilme ya da akademik performansla ilişkili maddi kazançlar elde edebilmek amacıyla akademik bağlamda başarılı olmak.
Çalışmaktan Kaçınma	Akademik bağlamda olabildiğince az bir gayretle başarıya ulaşmak istemek ancak bunun aksine gösterilen gayreti en aza düşürmek amacıyla zorlu başarı gerektiren hallerden kaçınma.
Sosyal Hedefler	Öğrencilerin başarılı olmak için sosyal sebepleri.

Sosyal İlişki	Bir gruba ya da gruplara aitlik hissini arttırmak veya sosyal ilişkiler kurmak veya devam ettirmek amacıyla başarılı olmayı isteme.
Sosyal Onaylanma	Arkadaşların, öğretmenlerin ve / veya anne-babaların onayını kazanmak amacıyla başarılı olmayı arzu etme.
Sosyal Sorumluluk	Akademik olarak başkalarına karşı sorumluluk duygusuyla ulaşmak veya sosyal rol yükümlülüklerini yerine getirmek veya sosyal ve ahlaki kuralları takip etmek.
Sosyal Durum	Okulda ve / veya daha sonraki yaşamda sosyal konumu korumak / elde etmek için akademik olarak başarılı olmayı isteme.
Sosyal İlgi	Akademik veya kişisel gelişiminde başkalarına yardım edebilmek için akademik olarak başarılı olmayı isteme.

(Dowson ve McInerney, 2003, s.100).

Tablo 2.3’de bazı hedef türleri verilmiştir. Bundan sonraki bölümde araştırmanın yapısı gereği sosyal hedeflere odaklanılacaktır.

2.2.3. Sosyal Başarı Hedeflerinin Yaklaşımları

Bu başlık altında sosyal başarı hedefleri açıklanacaktır.

2.2.3.1. Sosyal Beceri Hedefleri

Sosyal başarı hedeflerinin beceri geliştirmeye ve ilişkiel süreçte bireyin problem çözücü bir bakış açısına yönelttiği söylenebilir (Ryan ve Shim, 2006:1247). Sosyal gelişim hedefleri, sosyal bağlamda yeterliliğin gelişimini ve sosyal ilişkilerde kullanılan sosyal becerilerin geliştirilmesi (örn; arkadaşlık ilişkileri ya da diğer

bireyler ile nasıl daha iyi ilişkiler geliştirilebileceği) konusunda farkındalık oluşmasına katkı sağlar (Shim, Cho ve Wang, 2013:70).

2.2.3.2. Sosyal Performans Kaçınma Hedefleri

Sosyal Performans Kaçınma hedefleri maladaptif inanç ve davranışlarla ilişkilidir. Bir sosyal performans-kaçınma hedefi bireyi olumsuz olasılıklara odaklar ve böylece sosyal etkileşimlere ve nihayetinde sosyal uyumu azaltan davranışların ortaya çıkmasına sebep olur. Bununla birlikte sosyal durumlardan kaçınmak bireyi sosyal ortamlarda ortaya çıkabilecek olumsuz durumlardan koruyarak daha güvenli bir alana götürmektedir. Bu nedenle, sosyal performans kaçınma hedefi, bireyin akranlarla olan ilişkisinin azalmasına ve yeni veya zorlayıcı durumlar yerine, bilinen durumlar için tercih etmesine sebep olur. Bu durumdan, akran ilişkilerinin kalitesi de olumsuz etkilenir, aşırı bilinçli ve başarısızlıktan korkan bir davranış örüntüsü akranlarla olan pozitif etkileşimlerini azaltır ve problematik ilişkiler doğmasına sebep olur. Genel olarak, sosyal bir gösterim kaçınma hedefinin sosyal uyumu azaltma etkisinin olduğundan söz edilebilir (Ryan ve Shim, 2006:1247).

Havalı ya da iyi görünmek ve akranlarının dikkatini çekmek adına olumsuz davranışlar ortaya çıkmasına sebep olabilir. Ancak bu noktada, bir gösterim kaçınma hedefi her zaman olumsuz bir durum ortaya çıkarmayabilir. Olumsuz sonuçlara yol açabilecek davranışların belirli ölçüde faydadan çok zarar ortaya çıkarabilme potansiyelinden dolayı sosyal olarak daha da olumsuz konuma düşmemek için bu davranışlarda bulunmayabilir. Çocuk olumsuzluk ortaya çıkaracak davranışları kendisini sosyal olarak olumsuz bir duruma sokacağı ve zayıflıklarını ortaya çıkarabileceği düşüncesiyle bu davranışlarda bulunmayabilir. Bu durumda, öğrenci olumsuz bir davranış göstermek yerine sessiz kalarak kaçınma davranışı sergileyebilir (Shim, Cho ve Wang, 2013:70).

Performans kaçınma hedeflerine sahip bireyler sahip oldukları beceri ve yeteneklerin olumsuz bir biçimde değerlendirileceğine yönelik kaygılara sahiptirler. Bu sebeple olumsuz bir biçimde değerlendirileceklerini düşünerek performans göstermelerine neden olabilecek ortam ve davranışlardan kaçınmaya çalışırlar. Davranışsal olarak

değerlendirildiğinde, performans-yaklaşma hedeflerine sahip olan kişiler diğer bireylere yetenekli biri gibi görünmeyi hedeflerken; performans-kaçınma hedeflerine sahip olanlar ise diğerlerine yeteneksiz görünmemek için performans gerektiren durumlardan kaçınmaya çalışırlar (Elliot, 1999: 169-170; Elliot ve Church, 1997: 218).

Literatürde bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde performans kaçınma hedeflerinin kişinin akademik öz yeterliliği ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, sınav kaygısı, anksiyete ve yardım istemekten kaçınma davranışları ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Middleton ve Midgley 1997; Church (1997). Bu bulgular değerlendirildiğinde, performans kaçınma hedefleri ile öz yeterlilik arasındaki negatif yöne olan ilişki performans kaçınma hedefine sahip olan bireylerin öz yeterlilik algılarının düşük olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, öz yeterliliklerinin düşük olması sebebiyle olumsuz değerlendirmelerden kaçınmak istemektedirler. Benzer şekilde, diğer bireyler tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirilmenin kaygı yaratan ve olumsuz duygular uyanan bir durum olduğu söylenebilir. Buradan yola çıkarak, hem akademik hem de sosyal olarak olumsuz değerlendirilme korkusunun kaçınma davranışına yol açtığı söylenebilir.

2.2.3.3. Sosyal Performans Yaklaşım Hedefleri

Bir sosyal performans-yaklaşım hedefinin hem uyum sağlayıcı hem de maladaptif davranışlar ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bir sosyal performans yaklaşımı hedefinin içsel yaklaşımı niteliği göz önüne alındığında, muhtemelen sosyal etkinlik ve sosyal durumlara akranlarla yaklaşma (yani, sosyal etkileşimleri başlatmak veya sosyal etkileşimlere katılmak) ile pozitif yönde ilişkili olduğu söylenebilir. Öğrenciler genellikle akran grupları içerisinde sosyal statü elde etmeyi arzuladıkları için sosyal olarak başarı elde etmeye çalışan öğrencilerin genellikle etkili hissetmeleri ve hedeflerine ulaşmaya çalışmaları muhtemeldir. Ayrıca, başkalarının görüşlerine dikkat etmek, başkalarına uymak ve onlarla iyi geçinmek için faydalı ve gereklidir (Ryan ve Shim, 2006:1247-1248).

Bununla birlikte, sosyal performans yaklaşım hedefine sahip öğrenciler ilişkilerinde sosyal olarak avantajlı olarak algıladıkları insanları veya durumları seçmeye daha yatkındırlar. Bilinmeyen durumlar hatalara ve yanlış anlaşılmalara sebep olabilmektedir. Dolayısıyla, bu tip hedeflere sahip bireylerin yeni veya zorlayıcı

durumları (diğer bir deyişle, diğerlerinin sosyal özellikleri ve / veya gereken sosyal becerilerin bilinmediği) faydalı olmaktan daha ziyade tehdit edici bir nitelikte görmesi ve bundan kaçınmaya çalışması muhtemeldir. Yeni veya zorlayıcı durumlar kaygıyı arttırıcı nitelikte olabilir, çünkü başkaları tarafından olumlu değerlendirilmeme olasılığı bulunmaktadır. Sosyal gösterim-yaklaşım hedefleri genellikle bireyin sosyal olarak nasıl görüldüğüne ya da algılandığına ilişkilidir ve bu sebeple bireyi çoğunlukla gerçek bir ilişki kurmak yerine karşısındakiyle pozitif izlenim bırakmaya yöneltir. Özetle, bir sosyal gösteri-yaklaşım hedefinin uyum için hem olumlu hem de olumsuz etkileri olması beklenmektedir (Ryan ve Shim, 2006:1247).

Performans-yaklaşım hedefine sahip olan öğrenciler yeterlilikleri açısından en iyiyi olanı yapmaya ve diğer bireylerden daha çok performans göstermeye gayret eder. Diğer bir açıdan performans-kaçınma yönelimli bireyler başarısız olmamak amacıyla gerekirse sürdürdükleri çalışmadan kolayca vazgeçerler. Çalışmacılar, araştırmalarda bu farklılığı doğrulayan bulgular elde etmiş performans-kaçınma hedefinin uyumlu olmayan davranışlara sebebiyet verdiğini, performans-yaklaşım hedefinin ise uyumsuz davranışlara sebep olmadığını söylemişlerdir (Elliot ve Church, 1997; Elliot ve Harackiewicz, 1996).

2.2.4. Literatürde Bulunan Araştırmalar

Mouratidis ve Sideridis (2009), 124 erkek ve 119 kadın katılımcı örnekleminde yaptıkları araştırmada, Toplumsal bir gelişim hedeflerinin algılanan aidiyet ile pozitif, okuldaki yalnızlık algılarıyla da negatif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, gösterim kaçınma hedefi yalnızlık algılarıyla pozitif olarak ilişkiliyken, gösterim yaklaşım hedefi de akran kabulü ile negatif olarak ilişkili bulunmuştur. Ayrıca prososyal beceriler, öğrencilerin yalnızlık duygularıyla negatif yönde ilişkili iken akran kabulleriyle pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Shim vd. (2013) 373 ortaokul öğrencisi ile yaptığı araştırmada sosyal başarı hedeflerinin sınıf içi hedef yapıları, akademik katılım ve sosyal uyum arasındaki ilişkideki aracılık rolünü araştırmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal başarı hedeflerinin kısmi olarak algılanan sınıf hedef yapılarının akademik ve sosyal sonuçları üzerindeki etkilerine aracılık ettiği belirlenmiştir. Algılanan sınıf ustalık (Mastery) hedef yapısı sosyal gelişim hedeflerini pozitif yönde, sosyal gösterim hedeflerini negatif yönde

yordadığı belirlenmiştir. Algılanan sınıf performansı hedef yapısı, sosyal gösterim hedeflerini pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Sosyal gelişim hedefleri akademik katılım ve sosyal memnuniyet değişkenleri ilişkili; sosyal gösterim hedefleri ise yıkıcı davranışlar ve sosyal endişe ile ilişkili bulunmuştur. Gösterim kaçınma hedefleri, yüksek sosyal kaygı ile düşük düzeyde rahatsız edici davranışlar ile bağlantılı bulunmuştur.

Mouteridis ve Michou (2011), yaşları 10 ile 12 arasında değişen 426 ilköğretim okulu öğrencisi ile yaptıkları araştırmada özerk motivasyon (örn; öğrencilerin sınıf içi etkinliklere katılımını sağladıkları için bu tür aktiviteleri zevkli veya kişisel olarak önemli bulmaları) ile olumlu duygular ve sosyal gelişim hedefleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, kontrollü motivasyon (yani, öğrencilerin katılmak zorunda olduklarını düşündükleri için katıldıkları sınıf etkinliklerini) ile gösterim yaklaşma hedefleri (öğrencilerin popülerliğini göstermeye odaklanması gibi) ve olumsuz duygularla pozitif olarak ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, motivasyon ve sosyal başarı hedefleri yüksek olan öğrencilerin kontrollü motivasyon düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Roussel vd., (2011), araştırmasında başarı hedefleri ve sosyal hedeflerin akademik bağlamda akranlardan yardım almaya etkisini incelemiştir. Yaptıkları iki çalışmaya toplam 551 lise öğrencisi katılmıştır. Çalışmalardaki sonuçlar, performans yaklaşımı, performans kaçınma ve arkadaşlık yaklaşımı hedeflerinin araçsal yardım arayışının pozitif yordayıcıları olduğu belirlenirken, performans kaçınma ve arkadaşlıktan kaçınma hedeflerinin negatif yordayıcıları olduğunu göstermiştir. İkinci çalışmada ise yardım aramaya yönelik tutumların, başarı hedefleri ve sosyal hedeflerin araçsal yardım arama üzerindeki etkisine aracılık ettiğini göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılan model, evren ve örneklem, kullanılan ölçme araçları ve bu ölçme araçlarının özellikleri, araştırma süreci ve katılımcılardan toplanan verilerin analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin sosyal başarı hedefleri ve akran zorbalığı düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla İlişkisel Tarama Modeli kullanılmıştır.

İçinde büyük miktarda eleman yer alan bir evren hakkında genellenebilir sonuçlara ulaşmak amacıyla, bu evrenin tamamı veya belirli bir kısmı üzerinde yapılan araştırmalar genel tarama modelleri olarak tanımlanmaktadır. Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmalar, geçmiş zamanlarda ya da şimdiki zamanda var olan bir olayı ya da durumu var olduğu biçimde herhangi bir şekilde müdahale etmeden veya değiştirmeden betimlemeyi hedefleyen çalışmalardır. İlişkisel tarama modeli, bir ya da birçok değişken arasında bulunan ilişkin varlığını veya yokluğunu, eğer var ise bu ilişkinin ne derecede olduğunu saptamak amacıyla kullanılan, Genel Tarama Modelleri kapsamında yer alan bir araştırma modelidir (Karasar, 2010:79-81).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde eğitim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise 145 Anadolu Lisesi, 117 Fen Lisesi ve 122 meslek lisesi öğrencisi olmak üzere toplamda 384 lise öğrenci oluşturmaktadır. Kadın katılımcı oranı 221 kişi ile %57,6 erkek katılımcı oranı ise 163 kişi ile %42,4'tür. Araştırmanın örneklem grubunda yer alacak bireylerin seçiminde her bir alt grup (Anadolu lisesi, Fen lisesi, Meslek lisesi) tabaka olarak kabul edileceğinden dolayı tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2016).

Tablo 3.1: Demografik Değişkenler İçin Sayı ve Yüzde Dağılımı

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	221	57,6
	Erkek	163	42,4
	Toplam	384	100
Sınıf	9.Sınıf	78	20,3
	10.Sınıf	104	27,1
	11.Sınıf	91	23,7
	12.Sınıf	111	28,9
	Toplam	384	100
Okul Türü	Anadolu Lisesi	145	37,8
	Fen Lisesi	117	30,5
	Meslek Lisesi	122	31,8
	Toplam	384	100
Gelir Durumu	Düşük	12	3,1
	Orta	311	81,0
	Yüksek	61	15,9
	Toplam	384	100
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	105	27,4
	Çalışmıyor	277	72,3
	Toplam	383	100
Okul Başarı Durumu	Düşük	58	15,1
	Orta	277	72,1
	Yüksek	49	12,8
	Toplam	384	100
Arkadaşlık İlişkileri	İyi	263	68,5
	Orta	107	27,9
	Kötü	14	3,6
	Toplam	384	100
Arkadaşlarını Kendinden İyi Görme Durumu	Evet	202	52,7
	Hayır	181	47,3
	Toplam	383	100
Algılanan Baba Tutumu	Baskıcı	73	19,2
	Hoşgörülü	186	48,9
	Korumacı	121	31,8
	Toplam	380	100
Algılanan Anne Tutumu	Baskıcı	73	19,1
	Hoşgörülü	235	61,5
	Korumacı	74	19,4
	Toplam	382	100

Tablo 3.1’de katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Öğrencilerin 221'i (%57,6) erkek ve 163'ü (%42,4)'ü kadındır. 78 (%20,3) öğrenci 9. Sınıf, 104 (%27,1) öğrenci 10. Sınıf, 91(%23,7) öğrenci 11. Sınıf ve 111 (%28,9) öğrenci ise 4. Sınıfta düzeyindedir.

145 (%37,8) öğrenci Anadolu lisesinde, 117 (%30,5) öğrenci Fen lisesinde ve 122 (%31,8) öğrenci Meslek lisesinde eğitim görmektedir.

12 (%3,1) öğrenci gelir durumunu düşük, 311 (%81,0) öğrenci orta ve 61 (%15,9) öğrenci yüksek olarak bildirmiştir.

105 (%27,5) öğrencinin annesi çalışmakta, 277 (%72,3) öğrencinin ise annesi çalışmamaktadır.

Öğrenciler başarı durumuna göre kendilerini 58'i (%15,1) düşük ve 277'si (%72,1) orta ve 49'u (%12,8) yüksek olarak görmektedir.

263 (%68,5) öğrenci arkadaşlık ilişkilerini iyi, 107 (%27,9) öğrenci orta ve 14 (%3,6) öğrenci yüksek olarak bildirmiştir.

102 (%52,7) arkadaşlarını kendisinden iyi görmekte, 181 (%47,3) öğrenci ise kendisini arkadaşların daha iyi görmektedir.

73 (%19,2) öğrenci baskıcı, 186 (%48,9) öğrenci hoşgörülü ve 121 (%31,8) öğrenci korumacı baba tutumuna sahip olduğunu belirtmiştir.

73 (%19,1) öğrenci baskıcı, 235 (%61,5) öğrenci hoşgörülü ve 74 (%19,4) korumacı anne tutumuna sahip olduğunu belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada bulunan katılımcıların, demografik özellikleri ile ilgili bilgi elde etmek amacıyla 'Sosyodemografik Bilgi Formu', sosyal başarı hedeflerini belirlemek amacıyla 'Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği (SBHÖ)' ve akran zorbalığı düzeyleri hakkında veri toplamak amacıyla 'Akran Zorbalığı Ölçeği (AZÖ)' kullanılacaktır.

3.3.1. Sosyodemografik Form

Örnekleme grubunda yer alan bireylerin sınıf, cinsiyet, algılanan gelir durumu, anne çalışma durumu, algılanan akademik durum, ebeveynlerle ilişki durumu, kardeşle ilişki durumu, algılanan ebeveyn tutumu, okul arkadaşları ile olan ilişki durumu, okulu sevme durumu ve algılanan psikolojik durum ile ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Sosyodemografik Form’ kullanılmıştır.

3.3.2 Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği, Ryan ve Hopkins (2003) tarafından bireylerin sosyal başarı hedeflerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 5 dereceli Likert tipinde hazırlanmış toplamda 22 madde bulunmaktadır. Sosyal Başarı Hedefleri Oryantasyonu ölçeği, ilerleyen süreçte Horst, Finney ve Barron (2015) tarafından tekrar düzenlenen 13 maddeden oluşan Sosyal Başarı Hedefi Ölçeğini geliştirmişlerdir. Ölçeğin orijinal formunun geçerlilik çalışması sonucunda açıklanan varyansların .50 ile .58 aralığında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, iç tutarlılık güvenirlik katsayılarından da .83 ve .84 aralığında olduğu belirlenmiştir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Arslan vd. (2018) tarafından yapılan ölçek 5 dereceli likert tipinde hazırlanmış olup 11 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, ‘Beceri’, ‘Performans Yaklaşımı’ ve ‘Performans Kaçınma’ olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında ölçekte yer alan iki madde güvenirlik ve geçerlik seviyesini düşürdüğü için ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte yer alan maddeler (1) hiç doğru değil, (2) bazen doğru, (3) kısmen doğru, (4) çoğu zaman doğru ve (5) çok doğru olarak 1 ile 5 aralığında yanıtlanmaktadır.

Ölçeğin geçerliği, yapı geçerliğini ile test edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmış ve KMO test istatistiği katsayısının .726 ve Bartlett testi χ^2 katsayısının ise 1272,522 ($p < .001$) olduğu saptanmıştır. Yapı geçerliliği çalışmasına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde ölçeğin toplam varyansın % 54,32’sini açıklayan üç alt boyutlu bir yapıda olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile de SBHÖ’nin üç boyutlu yapıda olduğuna dair sonuçlar doğrulandığı görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=.06, CFI=.97, SRMR=0.50 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin güvenirlik çalışmasında ise Cronbach's Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .68 olarak saptanmıştır. Ölçeğin, 'Beceri', 'Performans Yaklaşımı' ve 'Performans Kaçınma' alt boyutları için Cronbach's Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları sırasıyla .712, .627 ve .497 olarak hesaplanmıştır (Arslan vd., 2018).

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği'nin bu araştırmanın örnekleminde güvenilir olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach's Alfa iç tutarlılık güvenirlik değeri .742 olarak hesaplanmıştır

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği'nin bu araştırmanın örnekleminde kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir.

3.3.3 Akran Zorbalığı Ölçeği

Akran Zorbalığı Ölçeği, Shaw, Dooley, Cross, Zubrick ve Waters, (2013) tarafından siber zorbalığa ilişkin davranışları belirlemek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçek, 5'li likert tipinde toplam 10 madde ve tek alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler (1) Yapmadım, (2) Bir ya da iki kez yaptım, (3) Ayda bir kez yaptım, (4) Haftada bir kez yaptım ve (5) Haftada birkaç kez yaptım seçeneklerinde 1 ile 5 aralığında cevaplanmaktadır. Kişinin kendisi tarafından yanıtlanmakta ve zaman sınırlaması bulunmamaktadır.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Arslan (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerliliği yapı geçerliliği ile değerlendirilmiş ve Bartlett testi χ^2 katsayısı 192,22 olarak hesaplanmıştır. Faktör analizi sonucunda, $\chi^2=198.22$, $sd=33$, $p=0.00$, $RMSEA=.11$, $NFI=.94$, $NNFI=.93$, $CFI=.95$, $IFI=.95$, $IFI=.95$, $SRMR=.61$ olarak hesaplanmıştır. Yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach's Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

Akran Zorbalığı Ölçeği'nin bu araştırmanın örnekleminde güvenilir olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach's Alfa iç tutarlılık güvenirlik değeri .763 olarak hesaplanmıştır

Tüm bu bilgiler ışığında Akran Zorbalığı Ölçeği'nin bu araştırmanın örnekleminde kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir.

3.4. Araştırma Süreci

Araştırma sürecine ilk aşamada çalışmanın konusu, başlığı ve çalışmada kullanılacak değişkenler belirlenerek başlanmıştır. İkinci aşamada, kullanılacak ölçme araçları ve araştırma yöntemine karar verilerek araştırma önerisi sunulmuştur. Çalışma önerisi onaylandıktan ve gerekli onay ve izinler alındıktan sonra araştırmaya başlanmıştır. Üçüncü aşamada, araştırmanın uygulama sürecinde araştırmanın örneklem grubunda bulunan katılımcılara ölçekler dağıtılmış ve bu ölçekleri yanıtlamaları istenmiştir. Dördüncü aşamada, araştırmada yer alan ölçme araçlarının çalışma grubu tarafından cevaplanması sonrasında verilerin analizi yapılmıştır. Beşinci yani son aşamada ise araştırma çalışma raporlanarak çalışma süreci tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, verilerin analizinde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Verilerin dağılımı incelenirken, kutu- çizgi grafikleri, histogramlar, dal ve yaprak grafikleri incelenmiştir.

Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin + 1,5 ve – 1,5 aralığında olduğu belirlenmiş ve incelenen grafiklerin normal dağılıma işaret ettiği görülmüştür. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin + 1,5 ve – 1,5 veya + 2 ve – 2 aralığında olduğu takdirde normal dağılımın bir göstergesi olduğu ve parametrik testlerin kullanılacağı belirtilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013; George ve Mallery, 2010). Tüm bu bilgilere dayanarak verilerin analizinde parametrik testler tercih edilmiştir.

Verilerin analizinde, ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson Korelasyon analizi, ölçek puanlarının demografik özelliklere göre incelenmesinde ise ikiden fazla gruplarda Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve ikili gruplarda bağımsız örneklem t-Testi kullanılmıştır. Varyanslar homojenliği Levene testi ile sınanmış ve varyanslar eşit olmadığında t-testi için ilgili istatistiksel değerler, Tek Yönlü Varyans analizi için ise Welch testi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda gruplar arası farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla varyansların homojen olduğu durumlarda Tukey testi, varyansların homojenliği varsayımının karşılanmadığı durumlarda ise Tamhane't2 testi tercih edilmiştir. Veriler SPSS 24 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 4. 1: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	Min	Max	Çarpıklık	Sh	Basıklık	Sh	\bar{x}	Ss
Akran Zorbalığı Ölçeği (AZÖ)	10	38	1,243	,125	1,458	,248	16,27	5,47
SBHÖ Toplam	23	55	,679	,125	,618	,248	35,13	5,84
SBHÖ- Beceri Altboyutu	14	25	-1,283	,125	1,435	,248	22,78	2,40
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	4	20	1,369	,125	1,340	,248	7,10	3,54
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	2	10	,345	,125	-,849	,248	5,25	2,37

Tablo 4.1’de Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği ve altboyut puanları için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ve standart hataları, ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir

Akran Zorbalığı Ölçeği için aralık 10-38 arasında, çarpıklık=1,243 olarak ve standart hatası=,125 olarak, basıklık=1,458 ve standart hatası=,248 ortalama=16,27 ve standart sapma=5,47 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanı için aralık 23-55 arasında, çarpıklık=,679 olarak ve standart hatası=,125 olarak, basıklık=,618 ve standart hatası=,248 ortalama=35,13 ve standart sapma=5,84 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu puanı için aralık 14-25 arasında, çarpıklık=-1,283 olarak ve standart hatası=,125 olarak, basıklık=1,435 ve standart hatası=,248 ortalama=22,78 ve standart sapma=2,40 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Yaklaşım altboyutu puanı için aralık 4-20 arasında, çarpıklık=1,369 olarak ve standart hatası=,125 olarak, basıklık=1,340 ve standart hatası=,248 ortalama=7,10 ve standart sapma=3,54 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Kaçınma altboyutu için aralık 2-10 arasında, çarpıklık=,345 olarak ve standart hatası=,125 olarak, basıklık=-,849 ve standart hatası=,248 ortalama=5,25 ve standart sapma=2,37 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.2: Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanı ve altboyut puanları Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler		Akran Zorbalığı Ölçeği (AZÖ)
Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği (SBHÖ) Toplam Puan	r	,195**
	p	,000
SBHÖ- Beceri Altboyutu	r	-,069
	p	,179
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	r	,324**
	p	,000
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	r	,066
	p	,194

*p<0,05; **p<0,01; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Tablo 4.2’de Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesine dair Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği ile Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon katsayısı hesaplanmıştır ($r=,195$; $p<0,01$). Akran Zorbalığı Ölçeği ile Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans/Yaklaşım altboyutu puanları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon katsayısı hesaplanmıştır ($r=,324$; $p<0,01$).

Akran Zorbalığı Ölçeği ile Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu ve Performans/Kaçınma alt boyutu puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4.3: Cinsiyet Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	t	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	Kadın	221	15,22	4,72	-	295,212	,000**
	Erkek	163	17,68	6,08	4,300		
SBHÖ Toplam Puan	Kadın	221	34,55	5,40	-	382	,024*
	Erkek	163	35,91	6,32	2,271		
SBHÖ- Beceri Altboyutu	Kadın	221	23,02	2,11	2,264	295,291	,024*
	Erkek	163	22,44	2,72			
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Kadın	221	6,57	3,19	-	308,496	,001**
	Erkek	163	7,82	3,86	3,360		
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Kadın	221	4,95	2,32	-	382	,004*
	Erkek	163	5,65	2,39	2,866		

*p<0,05; **p<0,01; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Cinsiyet değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t-Testi Sonuçları Tablo 4.3’de gösterilmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($t_{(295,212)} = -4,300$; $p < 0,01$). Erkek katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puan ortalamalarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($t_{(382)} = -2,271$; $p < 0,05$). Erkek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puan ortalamalarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($t_{(295,291)} = 2,264$; $p < 0,05$). Kadın katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu puan ortalamalarının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Yaklaşım altboyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($t_{(308,496)} = -3,360$; $p < 0,05$). Erkek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Yaklaşım altboyutu puan ortalamalarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Kaçınma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır ($t_{(382)} = -2,866$; $p < 0,05$). Erkek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Kaçınma puan ortalamalarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.4: Okul Türü Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	F	sd	P
Akran Zorbalığı Ölçeği	Anadolu	145	16,65	5,34	2,323	2	,099
	Lisesi						
	Fen Lisesi	117	15,36	5,15			
	Meslek Lisesi	122	16,68	5,86			
SBHÖ Toplam Puan	Anadolu	145	35,62	5,29	2,470	2	,087 ^a
	Lisesi						
	Fen Lisesi	117	34,08	5,53			
	Meslek Lisesi	122	35,55	6,61			
SBHÖ-Beceri Altboyutu	Anadolu	145	23,06	2,19	3,090	2	,047*
	Lisesi						
	Fen Lisesi	117	22,33	2,59			
	Meslek Lisesi	122	22,87	2,42			
SBHÖ-Performans Yaklaşım Altboyutu	Anadolu	145	6,95	3,27	,644	2	,526
	Lisesi						
	Fen Lisesi	117	6,97	3,34			
	Meslek Lisesi	122	7,40	4,01			
SBHÖ-Performans	Anadolu	145	5,61	2,38	4,868	2	,008** ^a
	Lisesi						
	Fen Lisesi	117	4,77	2,03			

Kaçınma	Meslek	122	5,28	2,60
Altboyutu	Lisesi			

*p<0,05; **p<0,01, Welch İstatistiği^a; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Okul türü değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları tablo 4.4’de gösterilmiştir.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu puanlarının okul türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir (F(2-381)= 3,090; p<0,05). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tukey testi kullanılmıştır. Anadolu lisesinde eğitim gören katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu puanlarının fen lisesinde eğitim gören katılımcılarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans/Kaçınma altboyutu puanlarının okul türü değişkenine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir (F(2-249,392)= 4,868; p<0,05). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tamhane’t2 testi kullanılmıştır. Anadolu lisesinde eğitim gören katılımcıların Anadolu lisesinde eğitim gören katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Kaçınma altboyutu puanlarının fen lisesinde eğitim gören katılımcılarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanı ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Yaklaşım altboyutu puanlarının okul türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir(p>0,05).

Tablo 4.5: Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	9. Sınıf	78	16,44	4,73	,846	3	,470 ^a
	10. Sınıf	104	16,56	6,07			
	11. Sınıf	91	15,53	4,84			
	12.Sınıf	111	16,48	5,87			
SBHÖ Toplam Puan	9. Sınıf	78	36,04	5,11	1,259	3	,288
	10. Sınıf	104	35,32	5,75			
	11. Sınıf	91	35,02	5,98			
	12.Sınıf	111	34,40	6,25			
SBHÖ- Beceri Altboyutu	9. Sınıf	78	22,83	2,09	,229	3	,876
	10. Sınıf	104	22,69	2,52			
	11. Sınıf	91	22,93	2,60			
	12.Sınıf	111	22,69	2,36			
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	9. Sınıf	78	7,67	3,35	1,512	3	,211
	10. Sınıf	104	7,36	3,50			
	11. Sınıf	91	6,74	3,53			
	12.Sınıf	111	6,76	3,69			
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	9. Sınıf	78	5,54	2,34	1,003	3	,391
	10. Sınıf	104	5,27	2,29			
	11. Sınıf	91	5,34	2,28			
	12.Sınıf	111	4,95	2,54			

*p<0,05; **p<0,01, Welch İstatistiği^a; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Sınıf düzeyi değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir(p>0,05).

Tablo 4.6: Algılanan Gelir Durumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	SO	H	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	Düşük	12	244,21	10,512	2	,005**
	Orta	311	183,73			
	Yüksek	61	227,04			
SBHÖ Toplam Puan	Düşük	12	220,17	12,722	2	,002**
	Orta	311	182,81			
	Yüksek	61	236,44			
SBHÖ- Beceri Altboyutu	Düşük	12	149,79	3,893	2	,143
	Orta	311	190,36			
	Yüksek	61	211,79			
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Düşük	12	225,38	13,989	2	,001**
	Orta	311	182,45			
	Yüksek	61	237,29			
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Düşük	12	249,13	5,332	2	,070
	Orta	311	187,06			
	Yüksek	61	209,07			

*p<0,05; **p<0,01, Welch İstatistiği^a; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Algılanan gelir durumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği puanlarının algılanan gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir (H(2)= 10,512; p<0,05). İkili karşılaştırmalar testi sonucunda algılanan gelir durumu yüksek olan katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği Puanları, orta olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanlarının algılanan gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir (H(2)= 12,722; p<0,05). İkili karşılaştırmalar testi sonucunda algılanan gelir durumu yüksek olan katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam Puanları, orta olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Yaklaşım altboyut puanlarının algılanan gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($H(2)=13,989$; $p<0,05$). İkili karşılaştırmalar testi sonucunda algılanan gelir durumu yüksek olan katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans Yaklaşım altboyut puanları, orta olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu ve Performans Kaçınma altboyutu puanlarının algılanan gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Tablo 4.7: Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	t	sd	p																																															
Akran Zorbalığı Ölçeği	Çalışıyor	105	16,08	5,25	-,417	380	,677																																															
	Çalışmıyor	277	16,34	5,58				SBHÖ Toplam Puan	Çalışıyor	105	34,56	5,79	-	380	,246	Çalışmıyor	277	35,34	5,86	1,162	SBHÖ- Beceri Altboyutu	Çalışıyor	105	22,79	2,32	,063	380	,950	Çalışmıyor	277	22,77	2,44	SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Çalışıyor	105	6,76	3,55	-	380	,258	Çalışmıyor	277	7,22	3,53	1,133	SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Çalışıyor	105	5,01	2,27	-	380	,215	Çalışmıyor
SBHÖ Toplam Puan	Çalışıyor	105	34,56	5,79	-	380	,246																																															
	Çalışmıyor	277	35,34	5,86				1,162	SBHÖ- Beceri Altboyutu	Çalışıyor	105	22,79	2,32	,063	380	,950	Çalışmıyor	277	22,77	2,44	SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Çalışıyor	105	6,76	3,55	-	380	,258	Çalışmıyor	277	7,22	3,53	1,133	SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Çalışıyor	105	5,01	2,27	-	380	,215	Çalışmıyor	277	5,35	2,41	1,241								
SBHÖ- Beceri Altboyutu	Çalışıyor	105	22,79	2,32	,063	380	,950																																															
	Çalışmıyor	277	22,77	2,44				SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Çalışıyor	105	6,76	3,55	-	380	,258	Çalışmıyor	277	7,22	3,53	1,133	SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Çalışıyor	105	5,01	2,27	-	380	,215	Çalışmıyor	277	5,35	2,41	1,241																					
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Çalışıyor	105	6,76	3,55	-	380	,258																																															
	Çalışmıyor	277	7,22	3,53				1,133	SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Çalışıyor	105	5,01	2,27	-	380	,215	Çalışmıyor	277	5,35	2,41	1,241																																	
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Çalışıyor	105	5,01	2,27	-	380	,215																																															
	Çalışmıyor	277	5,35	2,41				1,241																																														

* $p<0,05$; ** $p<0,01$; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Anne Çalışma Durumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t-Testi Sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının anne çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Tablo 4.8: Algılanan Başarı Düzeyi Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	Düşük	58	17,64	5,59	2,184	2	,114
	Orta	277	16,00	5,34		381	
	Yüksek	49	16,14	5,93			
SBHÖ Toplam Puan	Düşük	58	35,51	6,88	3,410	2	,038**
	Orta	277	34,67	5,36		84,752	
	Yüksek	49	37,24	6,68			
SBHÖ-Beceri Altboyutu	Düşük	58	22,34	2,80	1,308	2	,271
	Orta	277	22,82	2,30		381	
	Yüksek	49	23,04	2,46			
SBHÖ-Performans Yaklaşım Altboyutu	Düşük	58	7,74	3,89	4,429	2	,015**
	Orta	277	6,74	3,26		85,232	
	Yüksek	49	8,37	4,23			
SBHÖ-Performans Kaçınma Altboyutu	Düşük	58	5,43	2,41	2,174	2	,115
	Orta	277	5,11	2,33		381	
	Yüksek	49	5,84	2,49			

*p<0,05; **p<0,01, Welch İstatistiği^a; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Algılanan başarı düzeyi değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri toplam puanlarının algılanan başarı düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-84,752)}= 2,184$; $p<0,05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tamhane’t2 testi kullanılmıştır. Algılanan başarı düzeyi yüksek olan katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri toplam puanlarının, orta olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri Performans/Kaçınma altboyutu puanlarının algılanan başarı düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(285,232)}= 4,429$; $p<0,05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tamhane’t2 testi kullanılmıştır. Algılanan başarı düzeyi yüksek olan

katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri Performans Yaklaşım Altboyutu puanlarının, orta olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.9: Arkadaşlık İlişkileri Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarını Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	SO	H	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	İyi	263	184,98	6,880	2	,032*
	Orta	107	202,53			
	Kötü	14	257,21			
SBHÖ Toplam Puan	İyi	263	197,89	4,202	2	,122
	Orta	107	186,21			
	Kötü	14	139,25			
SBHÖ- Beceri Altboyutu	İyi	263	207,25	17,513	2	,000**
	Orta	107	165,69			
	Kötü	14	120,39			
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	İyi	263	188,59	1,797	2	,407
	Orta	107	204,06			
	Kötü	14	177,64			
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	İyi	263	190,96	,164	2	,921
	Orta	107	195,98			
	Kötü	14	194,79			

*p<0,05; **p<0,01; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Arkadaşlık ilişkileri değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 4.9'da gösterilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği puanlarının arkadaşlık ilişkileri değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($H(2)= 6,880$; $p<0,05$). İkili karşılaştırmalar testi sonucunda arkadaşlık ilişkileri kötü olduğunu belirten katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanlarının, iyi olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu puanlarının arkadaşlık ilişkileri değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($H(2)=17,513$; $p<0,05$). İkili karşılaştırmalar testi sonucunda arkadaşlık ilişkilerinin iyi olduğunu belirten katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri altboyutu puanlarının, orta ve düşük olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam, Performans Yaklaşım Altboyutu ve Performans Kaçınma altboyutu puanlarının arkadaşlık ilişkileri değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4.10: Arkadaşlarını Kendisinden İyi Görme Durumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	T	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	Evet	202	16,01	5,17	-	363,091	,316
	Hayır	181	16,58	5,79	1,005		
SBHÖ Toplam Puan	Evet	202	35,22	5,70	,264	381	,792
	Hayır	181	35,06	6,01			
SBHÖ- Beceri Altboyutu	Evet	202	22,73	2,36	-,356	381	,722
	Hayır	181	22,82	2,47			
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Evet	202	7,10	3,47	-,054	381	,957
	Hayır	181	7,12	3,63			
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Evet	202	5,38	2,28	1,092	381	,275
	Hayır	181	5,12	2,47			

* $p<0,05$; ** $p<0,01$; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t-Testi Sonuçları Tablo 4. 10'da gösterilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Tablo 4.11: Anne Tutumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	Baskıcı	73	18,02	5,82	6,091	2 379	0,002**
	Hoşgörülü	235	15,55	5,35			
	Korumacı	74	16,54	4,79			
SBHÖ Toplam Puan	Baskıcı	73	35,46	6,79	5,423	2 128,332	,057a
	Hoşgörülü	235	34,57	5,20			
	Korumacı	74	36,50	6,48			
SBHÖ-Beceri Altboyutu	Baskıcı	73	22,52	2,70	,705	2 379	,495
	Hoşgörülü	235	22,80	2,22			
	Korumacı	74	22,99	2,66			
SBHÖ-Performans Yaklaşım Altboyutu	Baskıcı	73	7,63	4,01	4,392	2 130,099	,014**a
	Hoşgörülü	235	6,65	3,19			
	Korumacı	74	7,93	3,87			
SBHÖ-Performans Kaçınma Altboyutu	Baskıcı	73	5,32	2,37	1,150	2 379	,318
	Hoşgörülü	235	5,11	2,33			
	Korumacı	74	5,58	2,52			

* $p<0,05$; ** $p<0,01$, Welch İstatistiği^a; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Anne tutumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği puanlarının anne tutumu değişkenine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-379)}= 6,091$; $p<0,05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tukey testi kullanılmıştır. Baskıcı anne tutumuna sahip katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanlarının, baskıcı anne tutumuna sahip olan katılımcılarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans/Yaklaşım altboyutu puanlarının anne tutumu değişkenine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-130,379)}= 4,392$; $p<0,05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tamhane’² testi kullanılmıştır. Korumacı anne tutumuna sahip katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans/Yaklaşım altboyutu puanlarının, hoşgörülü anne tutumuna sahip olan katılımcılarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.12: Baba Tutumu Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçek	Değişken	n	\bar{x}	ss	F	sd	p
Akran Zorbalığı Ölçeği	Baskıcı	73	17,77	5,70	3,806	2	,023*
	Hoşgörülü	186	15,88	5,46		377	
	Korumacı	121	15,79	5,02			
SBHÖ Toplam Puan	Baskıcı	73	35,37	5,88	2,309	2	,101
	Hoşgörülü	186	34,43	5,70		377	
	Korumacı	121	35,83	5,76			
SBHÖ- Beceri Altboyutu	Baskıcı	73	22,86	2,43	1,120	2	,328
	Hoşgörülü	186	22,58	2,45		377	
	Korumacı	121	22,99	2,34			
SBHÖ- Performans Yaklaşım Altboyutu	Baskıcı	73	7,13	3,23	,053	2	,949
	Hoşgörülü	186	7,00	3,56		377	
	Korumacı	121	7,10	3,58			
SBHÖ- Performans Kaçınma Altboyutu	Baskıcı	73	5,37	2,18	5,518	2	,004**
	Hoşgörülü	186	4,85	2,42		377	
	Korumacı	121	5,74	2,30			

* $p<0,05$; ** $p<0,01$, Welch İstatistiği^a; SHBÖ: Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

Baba tutumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Akran Zorbalığı Ölçeği puanlarının baba tutumu değişkenine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-377)}= 3,806$; $p<0,05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tukey testi kullanılmıştır. Baskıcı baba tutumuna sahip katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanlarının, hoşgörölü ve korumacı anne tutumuna sahip olan katılımcılarından daha yüksek olduğu görölmüştür.

Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans/Kaçınma altboyutu puanlarının baba tutumu değişkenine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-377)}= 5,518$; $p<0,05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacı ile Tukey testi kullanılmıştır. Korumacı anne tutumuna sahip katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Performans/Kaçınma altboyutu puanlarının, hoşgörölü anne tutumuna sahip olan katılımcılarından daha yüksek olduğu görölmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde; arkan zorbalığı ve sosyal başarı hedefleri arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin katılımcıların demografik özelliklerine göre değerlendirildiğinde ortaya çıkan bulgular ışığında tartışılmıştır.

5.1. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması

Sosyal başarı hedefleri toplam puanı ve akran zorbalığı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Birçok sosyal durum bireye, ilişki kurma becerilerini ve arkadaşlıklarını geliştirme şansı verir. Dolayısıyla, sosyal durumlar bireyin akran ilişkilerinde geliştirici bir role sahiptir. Bununla birlikte, sosyal ilişkiler kalite düzeyi de gelişim gösterir. Çünkü kişinin pozitif ilişkiler geliştirmeye yönelik koyduğu hedefler, diğerlerine karşı daha uyumlu bir şekilde davranmaya ve ilişki için en iyi ne olacaksa onu yapmaya ve karşısındaki akranı ile içten ilgilenmeye ve onun için önemli noktaları hatırlamaya yöneltir. Dolayısıyla, sosyal başarı hedeflerinin bireyi sosyal ilişkiler bağlamında geliştirdiği, sosyal ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri çözmeye yönelik bir bakış açısı ile davranmaya yönettiği düşünülebilir (Ryan ve Shim, 2006). Bu bağlamda sosyal başarı hedeflerinin genellikle bireyi iyi davranışlara yönelterek iyi sosyal ilişkiler kurma ile ilişkili davranışlar olarak düşünülebilir. Çünkü sosyal başarı hedefleri olan çocuklar (popüler olma, sevilme, takdir görme, saygı görme vb.) bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla insanlara olan ilişkilerinde iyi davranışlarda bulunmaya gayret edecektir. Bunun bir sonucu olarak, insanlarda daha iyi ilişkiler kuracak, yardım sever, duyarlı, diğerlerinin sorunlarına karşı hassas, empatik ve problem çözme odaklı davranacak ve sosyal olarak iyi ilişkiler geliştirecektir.

Bunun yanı sıra çocuklar sözel, fiziksel ya da duygusal bağlamda kızdırma, isim takma, alay etme vb. gibi yollarla karşıdakine yönelik zarar verici davranışlarda bulunabilir. Bunların yanı sıra, kişisel isteklere uyum sağlamayan ve kabul etmeyen kişiyi sosyal etkinliklerden dışlama veya o kişi hakkında kötü dedikodu yayma davranışı ilişkisel zorbalığa örnek olabilir (Land, 2003). Genellikle, zorbaca davranışlar sergileyen bireylerin sosyal ilişkilerinde bozulmalar ortaya çıkar.

Gösterdiği davranışlar sonucunda arkadaşlık ilişkileri zedelenir ve diğer bireyler tarafından dışlanmaya başlar. Bu durum yukarıdaki açıklamalar dikkate alınarak Bir sosyal performans- yaklaşımı hedefinin tanımı göz önüne alındığında, büyük bir olasılıkla bireyin sosyal etkinlik ve sosyal durumlara akranlarla ilişki kurmayı (sosyal etkileşimleri başlatmak veya sosyal etkileşimlere katılmak) kapsamaktadır (Ryan ve Shim, 2006). Bu bağlamda düşünüldüğünde, bu açıklamalar akran zorbalığı ve performans-yaklaşım hedefi arasındaki negatif yöndeki ilişkiye bir açıklama teşkil edebilir. Ancak, bu çalışmada akran zorbalığı ve performans yaklaşım hedefleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Literatürde yer alan açıklamaların bu çalışmanın bulgularına karşıt bir açıklama getirebilecek nitelikte olabileceği görülmektedir.

Genel açıdan bakıldığında, bireyin sosyal başarı hedefleri arttıkça bu hedeflere ulaşma sürecinde zarar verici (zorbaca) davranışlar göstermekten kaçınacağı, bu hedeflere ulaşmak için daha yapıcı ve olumlu davranışlarda bulunacağı düşünülebilir. Ancak, bu araştırmanın bulgularındaki durum sosyal başarı hedefleri ve akran zorbalığı arasında bulunan pozitif yönde ve anlamlı ilişkiye dair bir açıklama olarak görülebilir.

5.2. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Akran zorbalığının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha fazla zorba davranışlar gösterdiği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde bu araştırmanın bulgularını destekleyen çok sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Akran zorbalığı ve cinsiyete ilişkin yapılan araştırmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir (Kapıkıran ve Fiyakalı 2003, Pişkin 2006; Atik vd., 2012; Cenkseven Önder ve Sarı, 2012; Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005; Kartal ve Bilgin, 2008; Pereira vd., 2004; Hilooglu, 2009; Whitney ve Smith,1993; Ayas ve Pişkin, 2011; Çetinkaya vd., 2009; Malkoç ve Ceylan, 2010; Akduman,2010; Satan, 2006; Özkan ve Çifci, 2010). Erkeklerin kızlarla kıyaslandığında daha fazla zorbaca sayılabilecek davranışlarda bulunması ve bununla birlikte daha çok zorba-kurban rolleri içerisinde yer almaları kültürel ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirildiğinde erkek çocukların görece olarak daha

saldırgan davranışlarda bulunmalarına karşın kızlara kıyasla daha çok destek bulmaları ve bu nedenle erkek çocukların bu davranışlarını arkadaşları ya da akranları ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri çözmeye bir araç olarak kullanmaları nedeniyle olabileceği söylenebilir (Cenkseven Önder ve Sarı, 2012).

Sosyal başarı hedeflerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Sosyal Başarı Hedefleri toplam puan, performans yaklaşım ve performans kaçınma altboyutu puanları erkek katılımcılar lehine farklılaşırken, beceri altboyutu puanları ise kadın katılımcılar lehine farklılaşmıştır. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, Choi ve Park'de (2018) bu araştırmanın bulguları ile tutarlı şekilde çalışmalarında kadın katılımcıların daha yüksek sosyal beceri puanlarına sahip olduklarını belirlemiştir. İlişkisel süreçte kadın katılımcıların sosyal ve iletişim becerilerine daha fazla önem verdikleri yönünde yorumlanabilir. Sosyal gelişim hedefleri, sosyal bağlamda yeterliliğin gelişimini ve sosyal ilişkilerde kullanılan sosyal becerilerin geliştirilmesi (örn, arkadaşlık ilişkileri ya da diğer bireyler ile nasıl daha iyi ilişkiler geliştirilebileceği) konusunda farkındalık elde etmeyi içermektedir (Shim, Cho ve Wang, 2013). Kadınların kurdukları ilişkileri sürdürmeye yönelik olumlu davranışlarının daha fazla olduğunu bildiren araştırmalar bulunmaktadır (Anderman ve Anderman, 1999; Kiefer ve Ryan, 2008; Kiefer vd., 2013). Bu bağlamda, bu sebepler dolayısıyla kadın katılımcıların sosyal beceri puanlarının daha fazla olduğu düşünülebilir.

Araştırma bulgularına göre erkeklerin performans yaklaşım hedefleri kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. Choi ve Park (2018) ve Bahar ve diğerlerinin (2018) bulguları da bu sonucu destekler niteliktedir. Sosyal gösterim hedefleri arkadaş ilişkileri arasında popülerlik ile ilişkili bulunmakla birlikte sosyal endişe ve agresif davranışlarla da ilişkili olduğu belirlenmiştir (Ryan ve Shim, 2008; Shim vd., 2013). Erkeklerin ise, bunun aksine arkadaş grubu içerisinde sosyal anlamda statü kazanmaya ve bunu sürdürmeye daha çok odaklandığı belirlenmiştir (Anderman ve Anderman, 1999; Kiefer ve Ryan, 2008). Bu bağlamda, erkeklerin arkadaşlık ilişkilerinde popüler olmaya yönelik amaçları bulunduğu ve bu süreçte agresif davranışlar gösterme ihtimallerinin bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bu bağlamda, erkeklerin performans kaçınma hedefi puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak, bu sonuçlarla çelişir şekilde Choi ve Park (2018) performans kaçınma puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koyarken Bahar vd., (2018) erkeklerin gösterim kaçınma puanlarını daha yüksek bulmuştur. Sosyal gösterim kaçınma hedefleri daha çok maladaptif, kaçınmacı ve kaygılı davranışlarla ilişkilendirilmiştir (Ryan ve Shim, 2006; Shim vd., 2013). Bu bulgular, sosyal hedeflerine ulaşmada kaçınmacı ve kaygılı davranışlar ortaya koyabilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

5.3. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Okul Türü Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların akran zorbalığı puanları okul türüne göre incelendiğinde, akran zorbalığı puanlarının okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, birçok farklı bulgu ortaya koyan çalışmalar bulunduğunu belirlenmiştir. Ayas ve Pişkin (2011) araştırmalarında lise öğrencisi örnekleminde okul türüne göre öğrencilerin zorbalık düzeylerini incelemiş ve özel lisede eğitim gören katılımcıların fiziksel ve sözel zorbalık puanlarının Anadolu lisesinde eğitim gören katılımcılarınkinden daha fazla olduğunu belirlemiştir. Meslek lisesi, Anadolu lisesi ve özel liselerin ve meslek lisesi, genel lise ve özel liselerin zorbalık puanları açısından farklılaşmadığı belirlemiştir. Cheragi ve Pişkin 'in (2011) İranlı ve Türk lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada meslek ve genel liselerde zorbalık açısından anlamlı bir fark olmadığını bildirmektedir. Satan (2006) ise özel ve devlet okullarında eğitim gören öğrencilerin zorbalık puanlarını karşılaştırdığı çalışmada özel okul öğrencilerinin fiziksel ve duygusal zorbalık puanlarını daha yüksek bulmuştur. Bu araştırmalara benzer sonuçlar ortaya koyan farklı araştırmalar da bulunmaktadır (Malkoç ve Ceylan,2010). Bu bulgular, katılımcıların eğitim gördükleri okul türüne göre zorba davranışların görülme düzeyinin kayda değer bir farklılık göstermediği, Fen lisesinde eğitim gören katılımcıların zorbalık puanları görece olarak Anadolu lisesi ve Meslek liselerinde daha düşük olsa da, her üç lise türünde de zorba davranışların yaklaşık olarak aynı düzeyde görüldüğü şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanları okul türüne göre incelendiğinde, akran zorbalığı puanlarının okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, sosyal başarı hedeflerinin okul türüne göre incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sosyal başarı hedefleri toplam puanı okul türüne göre anlamlı farklılık göstermezken, beceri ve performans kaçınma puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Anadolu lisesinde eğitim gören katılımcıların beceri ve performans-kaçınma puanları fen lisesinde eğitim gören katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgular, Anadolu lisesinde eğitim gören katılımcıların, sosyal ilişkilerinde becerilerini öne çıkardığı, sosyal hedefler yönünden popülerlik ve sosyal statüye önem verebildikleri ve bu süreçte bazen de maladaptif, kaçınmacı ya da kaygılı davranışlar ortaya koyabilecekleri yönünde yorumlanabilir.

5.4. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Sınıfa Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların akran zorbalığı puanları okul türüne göre incelendiğinde, akran zorbalığı puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, Atik vd., (2012) ile Ayas ve Pişkin'in (2011) lise öğrencileri örnekleminde yaptığı çalışmada bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde öğrencilerin zorbaca davranışların okul türü açısından farklılık göstermediğini belirlemiştir. Bu bulgulara benzer başka araştırma sonuçlarının da bulunduğu görülmektedir (Malkoç ve Ceylan, 2010; Baldry ve Farrington, 2000; Gümüş, 2000; Ergün 2015; Sarıtaş, 2006). Bununla birlikte, Olweus (2005) bu araştırmaların bulgularına karşıt bir şekilde sınıf düzeyinin arttıkça zorbalığın arttığını bildirmişlerdir. Totan ve Kabakçı (2010) 'da sınıf düzeyinin arttıkça zorbalığın azaldığını bildirmiştir. Literatürdeki bulgular değerlendirildiğinde, akran zorbalığının sınıfa göre farklılaştığını ve farklılaşmadığını bildirerek karşıt sonuçlar ortaya koyan çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte, akran zorbalığının sınıfa göre farklılaştığını bildiren çalışmaların da kendi içerisinde tutarsız sonuçlar bildirmektedir. Kimi çalışmalar sınıf düzeyinin arttıkça zorbalığın arttığını kimisi ise azaldığını söylemektedir. Bu durum, bu araştırmalarda kullanılan örneklem grubunun kişisel, demografik ve kültürel farklılıklarından dolayı ortaya çıkmış olabilir. Bu bulgular ise katılımcıların eğitim gördükleri okul türüne göre zorbaca

davranışların görülme düzeyinin kayda değer bir farklılık göstermediği, Fen lisesinde eğitim gören katılımcıların zorbalık puanları görece olarak Anadolu lisesi ve Meslek liselerinde daha düşük olsa da her üç lise türünde de zorbaca davranışların yaklaşık olarak aynı düzeyde görüldüğü şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanları sınıf düzeyi göre incelendiğinde, sosyal başarı hedefi toplam ve alt boyut puanlarının okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, sosyal başarı hedeflerinin sınıf düzeyine göre incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgular, sınıf düzeyine göre katılımcıların sosyal başarı hedeflerinin farklılık göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

5.5. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Algılanan Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların akran zorbalığı puanları algılanan gelir durumuna göre incelendiğinde, akran zorbalığı puanlarının algılanan gelir durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Gelir durumu yüksek olan katılımcılar orta olanlara göre daha fazla akran zorbalığı puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde bu araştırmanın bulgularını destekleyen çok sayıda araştırmaya olduğu görülmektedir. Pereira vd., (2004) gelir azaldıkça zorbalık puanlarının arttığını, Çetinkaya vd., (2009) gelir durumu düşük olan katılımcıların daha fazla zorbalık puanlarına sahip olduklarını belirlemiştir. Ergün (2015) ise ekonomik olarak sıkıntı içerisinde olduğunu belirten katılımcıların zorbalık puanlarının iyi ekonomik koşullara sahip olduğunun söyleyen katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu belirlemiştir Sarıtaş'ın (2006)'da zorbalık puanlarının ekonomik duruma göre anlamlı düzeyde farklılaştığını, ekonomik durumun kötüleştikçe zorbaca davranışların arttığını belirlemiştir. Benzer bulgulara ulaşan farklı araştırmaların da bulunduğu görülmektedir (Aslan ve Aşıcı, 2011; Satan, 2006). Bu çalışmaların yanı sıra akran zorbalığının algılanan gelir durumuna göre farklılaşmadığını bildiren çalışmalarda bulunmaktadır (Karatzias ve Power, 2002). Demirhan (2002) genel lisede eğitim gören öğrencilerin saldırganlık puanlarının

ailenin algılanan gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını belirtmektedir. Benzer şekilde, Gümüş (2000) ve Tuzgöl (1998) ise araştırmalarında farklı sosyoekonomik duruma sahip olan gruplar için saldırganlık puanları bağlamında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanları gelir durumuna göre incelendiğinde, akran zorbalığı puanlarının okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, Oakland vd., (1994) başarı motivasyonu ve sosyoekonomik durum arasında ilişki olduğu belirlemiştir. Benzer şekilde, Sosyoekonomik durumun akademik beceriler, akademik uyum gibi birçok farklı başarı ile ilişkili durum ile ilişkili olduğu görülmektedir (Kaliski, Finney ve Horst, 2005). Bahar vd., (2018) de yüksek ve orta düzeyde gelir sahip bireylerin düşük gelir grubunda göre daha fazla sosyal başarı hedefleri olduğunu belirlemiştir. Literatürde yer alan çalışmaların bu araştırmanın bulgularını destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Algılanan gelir durumu yüksek olan katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanları, orta olanlardan daha yüksektir. Bulgular incelendiğinde, her ne kadar anlamlı bir farklılık olmasa da düşük gelir duruma sahip katılımcıların da sosyal başarı hedefi puanlarının gelir durumu orta olan gruptan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, gelir durumu düşük ve yüksek olan katılımcıların sosyal başarı hedefi puanları, orta gelir algısı olan katılımcılardan daha yüksektir. Gelir durumu yüksek olan katılımcıların aile ve çevresinden kendisine yönelik koydukları beklentiler daha yüksek olabilir. Bu sebeple, sosyal olarak kendilerine daha yüksek hedefler koyuyor olabilirler. Gelir durumu düşük olan bireyler ise sosyal olarak başarılı olarak ve iyi sosyal ilişkiler kurarak telafi edici bir biçimde davranıyor olabilirler.

5.6. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanları anne çalışma durumuna göre incelendiğinde akran zorbalığı ölçeği puanlarının anne çalışma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, anne çalışma durumuna göre sosyal başarı hedeflerinin incelendiği

herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgular, annesi çalışan ya da çalışmayan katılımcılarda akran zorbalığı sayılabilecek davranışlar göstermeleri açısından bir farklılık olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri leği puanları anne çalışma durumuna göre incelendiğinde sosyal başarı hedefi leği puanlarının anne çalışma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, anne çalışma durumuna göre sosyal başarı hedeflerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgular, annesi çalışan ya da çalışmayan katılımcılarda sosyal başarı hedefleri açısından bir farklılık olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

5.7. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Algılanan Başarı Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların Akran Zorbalığı leği puanları algılanan başarı durumuna göre incelendiğinde, akran zorbalığı leği puanlarının algılanan başarı durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmanın bulgularına karşıt bir şekilde akademik başarı ve akran zorbalığının ilişkili iki değişken olduğunu ortaya koyan çalışmalar olduğu görülmüştür (Atik, 2006; Aslan ve Aşıcı 2011; Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005). Tüm bu araştırmalar ortak olarak katılımcıların başarı düzeylerinin azaldıkça şiddet ve zorbalık puanlarının arttığını, öğrencilerin daha fazla zorbaca davranışlar gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu durum, öğrencinin akademik anlamda başarıyı yakalayamaması sonucunda kendisini sosyal anlamda güçlü göstermek için zorba yöntemlere başvurmasının sonucunda ortaya çıkmış olabilir. Bu bulgulara göre bu araştırmanın ve literatürde yer alan çalışmaların sonuçlarının uyum içerisinde olmadığı görülmektedir. Bu durum, bu araştırmalarda kullanılan örneklem grubunun kişisel, demografik ve kültürel farklılıklarından dolayı ortaya çıkmış olabilir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri leği puanları algılanan başarı düzeyine göre incelendiğinde sosyal başarı hedefi leği puanlarının algılanan başarı düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Algılanan başarı düzeyi

yüksek katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanı ve performans yaklaşım alt boyutu Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde, Shim ve Finch (2014) yaptığı araştırmada akademik ve sosyal hedeflerin birbirleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal başarı hedefleri akademik hedefleri de içerisinde barındıran bir yapıda olabilir. Bu bulgular, sosyal ve akademik hedeflerin birbiri ile ilişki olduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.8. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Algılanan Arkadaşlık İlişkilerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanları algılanan arkadaşlık ilişkileri göre incelendiğinde, akran zorbalığı ölçeği puanlarının algılanan başarı durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmanın bulgularını destekleyen birçok çalışma olduğu görülmüştür. Totan ve Yöndem (2007) arkadaşlık ilişkileri kötü olan katılımcıların zorbalık puanlarının daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, zorba ve kurban statüsündeki öğrencilerin arkadaşları ile olan ilişkilerinin yetersiz olduğuna yönelik sonuçlar da göze çarpmaktadır (Smith vd., 2004; Olweus, 2005). Diğer bir çalışmada ise; Salmivalli vd., (1997) zorbalık yapan bireylerin, zorba davranışlar göstermeyenleri zorbaca davranışlarda bulunmaya zorladıklarını, saldırgan davranışlarda bulunan öğrencilerin kendileri gibi saldırgan davranan öğrencileri ile arkadaş grupları oluşturarak zorbaca davranışlarda bulunmaya yatkın oldukları görülmektedir. Yaban vd., (2013) zorbaca davranışlar göstermede araştırmasında arkadaş ilişkilerinin niteliğine vurgu yapmıştır. İyi arkadaşları olan katılımcıların daha pozitif ilişkiler kurmaya eğitim gösterdiği, iyi davranışlar göstermeyen arkadaşlara sahip olan katılımcılarında olumsuz ilişkiler kurmaya ve dolayısıyla olumsuz davranışlar göstermeye eğitilmiş olduklarını söylemektedir. Bu bulgular, zorbaca davranışlar gösterme sürecin bireyin kurduğu arkadaşlık ilişkilerinin niteliğini son derecede önemli olduğunu göstermektedir. Arkadaşlık ilişkilerinin, bireyleri hem olumlu yönde hem de olumsuz yönde davranmaya yöneltebilecek bir faktör olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanları arkadaşlık ilişkileri değişkenine göre incelendiğinde sosyal başarı hedefi ölçeği puanlarının anne çalışma

durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Alt boyut puanları için ise yalnızca beceri alt boyut puanlarının arkadaşlık ilişkilerini iyi gören katılımcıların daha fazla olduğu görülmüştür. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, anne çalışma durumuna göre sosyal başarı hedeflerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgular, annesi çalışan ya da çalışmayan katılımcılarda sosyal başarı hedefleri açısından bir farklılık olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Beceri alt boyutu açısından ise, bu bulgular sosyal becerileri yüksek olan katılımcıların daha iyi ilişkileri kurma potansiyeline sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

5.9. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Arkadaşlarını Kendisinden İyi Görme Durumuna Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanları arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumuna göre incelendiğinde akran zorbalığı ölçeği puanlarının arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumuna göre sosyal başarı hedeflerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgular, arkadaşlarını kendisinden iyi gören yani kendisini yetersiz olarak varsayan katılımcılar ile kendisini arkadaşlarından daha iyi ve yeterli gören katılımcılarda akran zorbalığı sayılabilecek davranışlar göstermeleri açısından bir farklılık olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanları arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumuna göre incelendiğinde sosyal başarı hedefi ölçeği puanlarının arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumuna göre sosyal başarı hedeflerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu bulgular, arkadaşlarını kendisinden iyi gören yani kendisini yetersiz olarak varsayan katılımcılar ile kendisini arkadaşlarından daha iyi ve yeterli gören sosyal başarı hedefleri açısından bir farklılık olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

5.10. Başarı Hedefi ve Akran Zorbalığının Anne ve Baba Tutumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği puanları anne baba tutumuna göre incelendiğinde akran zorbalığı ölçeği puanlarının arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, Baldry ve Farrington, (2000) otoriter ebeveynlere sahip, anne ve babasıyla ilişkileri kötü olan, daha az destekleyici anne ve baba davranışlarının ve cezalandırıcı ebeveyn davranışları ile zorbalık arasında bağlantı olduğunu belirlemişlerdir. Benzer şekilde Yaban vd., (2013) zorbalık ve aile desteği arasında negatif yönde ilişki olduğunu belirlemiştir. Totan ve Yöndem (2007), çalışmasında ergen bireylerin aileleri ile iyi ilişkilere sahip olmalarının daha az zorbaca davranışlar ile ilişkili olduğunu belirlemiştir. Perren ve Hornung (2005) ise zorbaca davranışlar gösteren katılımcıların zorba olmayanlara göre daha az ebeveyn desteğine sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, zorbalık ve aile davranışları ile ilgili farklı çalışmalara bakıldığında, zorba davranışlar göstermeyen bireylerin ailelerinin, çocuklarının okul içi ve okul dışı problemler ile daha fazla ilgilendikleri (Holmes ve Holmes-Lonergan, 2004), zorba/kurban çocukların da aile baskısı ve reddedici tutumlar ile karşı karşıya kaldıkları (Bowers vd., 1994) gibi bu araştırmayı destekleyici bulgular bulunmaktadır. Finnegan vd., (1998) kızlarda ise zorbalığın anne reddi, anneye iyi olmayan ilişkiler, erkeklerde ise aşırı düzeyde koruyucu tutumlarla ilişkili bulunduğunu belirlemiştir. Ayrıca, Ergün (2015) aile içi şiddete maruz kalanların akran zorbalığı düzeylerinin daha yüksek olduğunu, anne ve babanın sıcaklığının önemli olduğunu ve olumsuz tutumlarla zorbalığı ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanları anne baba tutumuna göre incelendiğinde sosyal başarı hedefi ölçeği puanlarının anne baba tutumuna değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, anne baba tutumuna göre sosyal başarı hedeflerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgular, anne baba tutumlarına göre sosyal başarı hedefleri açısından bir farklılık olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar, Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkili bulunduğunu göstermektedir.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların Akran Zorbalığı Ölçeği ile Sosyal Başarı Hedefleri toplam ve alt boyut puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Okul Türü değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanları anlamlı farklılık göstermezken, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği Beceri ve Performans Kaçınma altboyutu puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam ve altboyut puanlarının anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Algılanan gelir durumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anne çalışma durumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Algılanan başarı düzeyi değişkenine göre akran zorbalığı ölçeği puanları anlamlı farklılık göstermezken, sosyal başarı hedefleri ölçeği toplam ve Performans/Yaklaşım alt boyutu puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Arkadaşlık İlişkileri Değişkenine Göre Akran Zorbalığı Ölçeği puanları anlamlı farklılık gösterirken, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanının anlamlı farklılık göstermediği ve alt boyutlardan da yalnızca Beceri alt boyutu puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Arkadaşlarını kendisinden iyi görme durumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği ve Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği puanlarının anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Arkadaşlık ilişkileri değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği puanları anlamlı farklılık gösterirken, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanının anlamlı farklılık göstermediği ve alt boyutlardan da yalnızca Beceri alt boyutu puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anne tutumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği puanları anlamlı farklılık gösterirken, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanının anlamlı farklılık göstermediği ve alt boyutlardan da yalnızca Performans/Yaklaşım alt boyutu puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Baba tutumu değişkenine göre Akran Zorbalığı Ölçeği puanları anlamlı farklılık gösterirken, Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği toplam puanının anlamlı farklılık göstermediği ve alt boyutlardan da yalnızca Performans/Kaçınma alt boyutu puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Bu araştırma sonucunda ortaya konan bulgulara ışığında aşağıda bazı öneriler sıralanmıştır.

Öğretmenlere öneriler;

1. Lise öğrencilerinin akran zorbalığı düzeylerini azaltmaya katkıda bulunacak ve Sosyal ilişkiler bağlamında, öğrencilerin sosyal ilişkilerini geliştirmelerini sağlayacak çalışmalar yapılabilir.
2. Araştırmanın örneklem grubunda bulunan birçok öğrencinin sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşadığı ve zorbaca sayılabilecek davranışlar gösterdiği belirlenmiştir. Eğitim sürecinde bu araştırmada kullanılan ya da benzeri ölçme araçları kullanılarak bu öğrenciler belirlenebilir ve gerekli müdahaleler yapılabilir.
3. Akran arabuluculuk eğitimleri ilkokuldan başlamak üzere özellikle ortaokul ve lise kademelerinde yapılmalıdır. Bu hususta öğretmenler ve idareciler bilgilendirilmelidir.

Araştırmacılara öneriler:

4. Bu çalışmada örneklem grubu olarak lise öğrencileri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarının genellenebilmesi adına ilkokul, ortaokul, niversite ya da yetişkin veya yaşlı grup örneklemlerde araştırmalar yapılabilir.
5. Bu araştırma, katılımcıların kendi yanıtladığı öz değerlendirme ölçekleri uygulanmıştır. Bu bağlamda, nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
6. Araştırmada Sosyal Başarı Hedefleri leği ve Akran Zorbalığı leği puanları sınırlı sayıda demografik özellikler kullanılarak göre incelenmiştir. Bu değişkenler farklı demografik özelliklere göre değerlendirilebilir.
7. Sosyal Başarı Hedefleri ve Akran Zorbalığı arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler etkiliyor olabilir. Bu bağlamda, bu değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik aracılık etkileri incelenebilir ya da kontrol değişkenleri içeren çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akduman, G. (2010). 7-14 Yaş Grubu Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendi Çözüm Önerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2):13-26.
- American Psychological Association. (2007). *APA Dictionary of Psychology*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Anderman, L. H., & Anderman, E. M. (1999). Social Predictors Of Changes İn Students' Achievement Goal Orientations. *Contemporary Educational Psychology*, 24(1):21-37.
- Aslan, S., ve Aşıcı, H. (2011). Ergenlerde Okul Zorbalığının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2): 70-84.
- Arslan, N. (2017). Peer Bullying among High School Students: Turkish Version of Bullying Scale. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*. 853-857.
- Arslan, N., Turhan, N., Bingöl, T., Öztapak, M., ve Çetintaş, Ş.(2018) Sosyal Başarı Hedefi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 47(47): 39-50.
- Atik, G., Özmen, O., ve Kemer, G. (2012). Bullying And Submissive Behavior. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(1): 191.
- Ayas, T., and Pişkin, M. (2011). Investigation Of Bullying Among High School Students With Regard To Sex, Grade Level And School Type. *Elementary Education Online*, 10(2): 550-568.
- Bahar, M., Uğur, H., ve Asil, M. (2018). Social Achievement Goals And Students' Socio-Economic Status: Cross-Cultural Validation And Gender İnvariance. *Issues in Educational Research*, 28(3): 511.
- Baldry, A. C. & David P. F. (2000). Bullies And Delinquents: Personal Characteristics and Parental Styles. *Journal Of Community And Applied Social Psychology*, 10(1): 17-31.

- Bowers, L., Smith, P. K., & Binney, V. (1994). Perceived Family Relationships Of Bullies, Victims And Bully/Victims In Middle Childhood. *Journal of social and personal relationships*, 11(2): 215-232.
- Bridge, B. (2010). *Siz Olsaydınız Ne Yapardınız? Zorbalık-Mobbing: Bilinmeyen Çeşitleri ve Çözümleri*. İstanbul: Beyaz Yayınları
- Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cambridge Dictionary. (2019). <http://dictionary.cambridge.org>. Erişim tarihi 19.04.2019
- Choi, B., & Park, S. (2018). Validation Of The Korean Version Of Social Achievement Goals For Adolescents: Paths From Social Achievement Goals Through Social Behaviour To Social Adjustment. *Asia Pacific Journal of Education*, 1–17.
- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., ve Kavakçı, Ö. (2009). Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(2): 151.
- Demaray, M.K., ve Malecki, C.K. (2003). Perceptions of the frequency and importance of social support by students classified as victims, bullies and bully/victims in an urban middle school. *School Psychology Review*, 32(3): 471-490.
- Demirhan, M. (2002). *Kendini açma düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı değişkenler açısından saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). A. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir
- Dowson, M., & McInerney, D. M. (2001). Psychological Parameters Of Students' Social And Work Avoidance Goals: A Qualitative Investigation. *Journal of Educational Psychology*, 93(1): 35-42.
- Elliot, A. J., (1999), Approach and Avoidance Motivation and Achievement Goals, *Educational Psychologist*, 34(3): 169- 189.
- Eliot, A. J., & Harackiewicz, J. M. (1996), Approach And Avoidance Goals And Intrinsic Motivation: A Mediational Analysis, *Journal of Personality and Social Psychology*, 70: 461– 475.

- Ergün, N. (2015). *Erken ergenlerde okul, aile ve demografik değişkenlere göre akran zorbalığının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erhan, T. (2015). *Akademisyenlerin motivasyon kaynaklarının ve değerlerinin çoklu başarı hedefleri üzerinde etkileri* (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Finnegan, R. A., Hodges, E. V., & Perry, D. G. (1998). Victimization By Peers: Associations With Children's Reports Of Mother–Child Interaction. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 75(4): 1076.
- Genç, G. (2007) *Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Malatya.
- George, D., ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Pearson.
- Gibson, W. A. (2003). *Elementary and middle school teachers' perceptions of bullying*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Georgia State University, Atlanta.
- Gümüş, T. (2000). *Kendini kabul düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre saldırganlık düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hilooğlu, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü* (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Holmes, J. R., & Holmes-Lonergan, H. A. (2004). The Bully In The Family: Family Influences On Bullying. *Bullying*. 111-135.
- Wedgwood, H. (1872). *A dictionary of English etymology*. Trübner.
- Whitney, I. ve Smith, P. K. (1993). A Survey of Nature and Extent of Bullying in Junior/Middle and econdary Schools. *Educational Research*, 35(1): 3–25.

- Kaliski, P. K., Finney, S. J., & Horst, S. J. (2006). Does Socioeconomic Status Influence Achievement Goal Adoption? An Investigation Of Group Difference Using Structured Means Modeling. *In Meeting of the American Educational Research Association*, San Francisco, CA.
- Kapıkıran Acun, N. ve Fiyakalı, C. (2003), Lise Öğrencilerinde Akran Baskısı ve Problem Çözme, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18): 11-17.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar-İlkeler-Teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara
- Karatzias, A. & Power, K. (2002). Bullying and Victimization in Scottish Secondary School: Same or Separate Entities. *Aggressive Behavior*. 28,45-61.
- Kiefer, S. M., & Ryan, A. M. (2008). Striving for social dominance over peers: The Implications For Academic Adjustment During Early Adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 100(2): 417.
- Kiefer, S. M., Matthews, Y. T., Montesino, M., Arango, L., & Preece, K. K. (2013). The Effects Of Contextual And Personal Factors On Young Adolescents' Social Goals. *The Journal of Experimental Education*, 81(1): 44-67.
- Kutlu, F., ve Aydın, G. (2010). Akran Zorbalığı Ölçek Geliştirme Ön Çalışması: Kendini Bildirim Formu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25): 1-12.
- Land, D. (2003). Teasing Apart Secondary Students' Conceptualizations Of Peer Teasing, Bullying, And Sexual Harassment. *School Psychology International*, 24(2): 147–165.
- Malkoç, T., ve Ceylan, F. (2010). Ortaöğretim 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Başetme Düzeyleri Arasındaki İlişkide Müzik Eğitiminin Önemi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13.
- Macleod, L. (2013), Making SMART Goals Smarter, *Physician Executive*, 68-72.

- Middleton, M., & Midgley, C. (1997). Avoiding The Demonstration Of Lack Ability: An Under-Explored Aspect Of Goal Theory, *Journal of Educational Psychology*, 89:710-718.
- Mouratidis, A. A., & Sideridis, G. D. (2009). On Social Achievement Goals: Their Relations With Peer Acceptance, Classroom Belongingness, and Perceptions of Loneliness. *The Journal of Experimental Education*, 77(3), 285–308.
- Mouratidis, A., & Michou, A. (2011). Self-Determined Motivation And Social Achievement Goals In Children's Emotions. *Educational Psychology*, 31(1), 67–86.
- Oakland, T., Stafford, M., Wechsler, S. & Benusan, E. (1994). The Construct And Measurement Of Achievement Among Brazilian Children. *School Psychology International*, 15(2): 133-143.
- Olweus, D. (1994). Annotation: Bullying at school: Basic Facts And Effects Of School Based Intervention Program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7): 1171-1190.
- Olweus, D. (2005). *Bullying At School. What We Know And What We Can Do*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Önder, F. C., & Sarı, M. (2012). Bullying And Quality Of School Life Among Elementary School Students. *Elementary Education Online*, 11(4):897-914.
- Özdemir, M., ve Akar, F. (2011). Lise Öğrencilerinin Siber-Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(4): 605-626.
- Özkan, Y., & Çifci, E. G. (2010). Peer Bullying In Primary Schools In Low Socio-Economic Level. *İlköğretim Online*, 9(2):576-586.
- Pekel-Uludağlı, N., ve Uçanok, Z. (2005). Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarı İle Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranış Türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56): 77.
- Pereira, B., Mendonca, D., Neto, C., Valente, L., & Smith, P. K. (2004). Bullying in Portuguese schools. *School Psychology International*, 25(2):241-254.

- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2): 531-562
- Reber, A. S. (1995). *The Penguin Dictionary Of Psychology*. Penguin Press.
- Rigby, K., Cox, I. & Black, G. (1997) Cooperativeness And Bully/Victim Problems Among Australian Schoolchildren. *Journal of Social Psychology*, 137(3), 357-368.
- Roussel, P., Elliot, A. J., & Feltman, R. (2011). The Influence of Achievement Goals And Social Goals On Help-Seeking From Peers In An Academic Context. *Learning and Instruction*, 21(3), 394–402.
- Ryan, A. M., & Shim, S. S. (2006). Social Achievement Goals: The Nature And Consequences Of Different Orientations Toward Social Competence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(9): 1246–1263.
- Ryan, A., & Shim, S. S. (2008). An Exploration Of Young Adolescents' Social Achievement Goals And Social Adjustment In Middle School. *Journal of Educational Psychology*, 672-687.
- Totan, T., ve Kabakçı, Ö. F. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerinin Zorbalığı Yordama Gücü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2): 575-600.
- Totan, T., ve Yöndem, Z. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68.
- Totura, C. M. W., MacKinnon-Lewis, C., Gesten, E. L., Gadd, R., Divine, K.P., Dunham, S. & Kamboukos, D. (2009). Bullying and victimization among boys and girls in middle school. *Journal of Early Adolescence*, 29(4), 571-609.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Perren, S., & Hornung, R. (2005). Bullying And Delinquency In Adolescence: Victims' And Perpetrators' Family And Peer Relations. *Swiss Journal of Psychology*, 64(1): 51-64.

- Sarıtaş, M. (2006). *İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışların Aile Sorunlarına Göre İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Trabzon.
- Salmivalli, C., Huttunen, A., & Lagerspetz, K. M. (1997). Peer Networks And Bullying İn Schools. *Scandinavian journal of psychology*, 38(4): 305-312.
- Satan, A. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü Ve Bazı Sosyodemografik Değişkenler İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seçkin, Z. (2017). *Örgütlerde Mobbing ve Siber Zorbalık*. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Shaw, T., Dooley, J. J., Cross, D., Zubrick, S. R., & Waters, S. (2013). The Forms Of Bullying Scale (FBS): Validity And Reliability Estimates For A Measure Of Bullying Victimization And Perpetration İn Adolescence. *Psychological assessment*, 25(4): 1045.
- Shim, S. S., Cho, Y., & Wang, C. (2013). *Classroom Goal Structures, Social Achievement Goals, And Adjustment İn Middle School*. *Learning and Instruction*, 23: 69–77.
- Shim, S. S., & Finch, W. H. (2014). Academic And Social Achievement Goals And Early Adolescents' Adjustment: A Latent Class Approach. *Learning and Individual Differences*, 30: 98–105.
- Shim, S. S., Cho, Y., & Wang, C. (2013). Classroom Goal Structures, Social Achievement Goals, And Adjustment İn Middle School. *Learning and Instruction*, 23, 69–77.
- Smith, P. K., Talamelli, L., Cowie, H., Naylor, P. & Chauhan, P. (2004). Profiles Of Nonvictims, Escaped Victims, Continuing Victims And New Victims Of School Bullying. *British Journal of Educational Psychology*. 74(4): 565-581
- Şahin, M. ve Akbaba, S. (2017). *Okulda ve Sanal Ortamda Zorbalık ve Empati*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson, Boston.

TDK, (2019). <http://www.tdk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 26.04.2019.

Ural, B. ve Özteke, N. (2010). *Okulda Zorbalık*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Üneri, Ö. S. (2011). Çocuklarda Akran Zorbalığı. *Düşünen Adam*, 24(4): 352-353.

Yaban, E. H., Sayıl, M., ve Tepe, Y. K. (2013). Erkek Ergenlerde Anne Babadan Algılanan Destek İle Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkide Arkadaşlık Niteliğinin Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(71):20.

Yaman, E., Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). *Okul zorbalığı ve siber zorbalık*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.

Yöndem, Z. D., ve Tokinan, B. Ö. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne Baba Ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2):53-68.

EKLER

EK 1-İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurul Onay Formu

Sayı : 34555043-302.14.01-283
Konu : Hilal ALKAN'ın Tez Konusu Hk.

16/01/2019

İLGİLİ MAKAMA

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı 501017169 numaralı öğrencisi Hilal ALKAN'ın, RPD 500 Yüksek Lisans Tez konusu "*Lise Öğrencilerinin Sosyal Başarı Hedefleri ve Akran Zorbalığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" olarak belirlenmiştir.

Gerekli izinlerin verilmesini saygılarımla arz/rica ederim.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü V.

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://ebys.izu.edu.tr/enVision/Dogrula/NF6Z7E>

Adres :Halkalı Caddesi No: 2 Küçükçekmece/İstanbul
Telefon No : 4449798 Faks No: 2126938229
E-Posta : bilgi@izu.edu.tr İnternet Adresi: www.izu.edu.tr
Kep : izu@hs01.kep.tr

Ayrıntılı Bilgi : Mehmet Akif SUBAŞI
Unvan : Uzman Yardımcısı

EK 2-İstanbul Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü Onay Formu

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.7078850

08/04/2019

Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) İst. Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin 16.01.2019 tarihli ve 283 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 05.04.2019 tarihli tutanağı.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hilal ALKAN'ın "Lise Öğrencilerinin Sosyal Başarı Hedefleri ve Akran Zorbalığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz genelinde bulunan liselerde öğrenim gören öğrencilere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek:

- 1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
08/04/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2865-2573-3000-9970-8264 kodu ile teyit edilebilir.

EK 3-Sosyodemografik Bilgi Formu

Bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan bu formda çeşitli sorular mevcuttur. Formda yer alan tüm soruları eksiksiz bir biçimde boş soru bırakmadan doğru ve samimi bir şekilde cevaplamamız önemle rica olunur.

Hilal ALKAN- Psikolojik Danışman

1. Cinsiyet: () Kız () Erkek
2. Okul türü: () Anadolu Lisesi () Fen Lisesi () Meslek Lisesi
3. Sınıf düzeyi: () 9 () 10 () 11 () 12
4. Gelir Durumunuz: () Düşük () Orta () Yüksek
5. Annenizin Çalışma Durumu: () Çalışıyor () Çalışmıyor
6. Okuldaki başarı durumunuz size göre nasıldır? () Düşük () Orta () Yüksek
7. Okulda arkadaşlarınızla ilişkileriniz nasıldır? () İyi () Orta () Kötü
8. Evde(varsa) kardeşlerinizle ilişkileriniz nasıldır? () iyi () Orta () Kötü
9. Anneniz ilişkileriniz nasıldır? () İyi () Orta () Kötü
10. Babanızla ilişkileriniz nasıldır? () İyi () Orta () Kötü
11. Çoğu arkadaşlarınızın bazı yönlerden sizden daha iyi olduğunu düşünüyor musunuz? () Evet () Hayır
12. Babanızın size karşı tutumu genellikle nasıldır?
() Baskıcı () Hoşgörülü () korumacı
13. Annenizin size karşı tutumu genellikle nasıldır?
() Baskıcı () Hoşgörülü () korumacı

EK 4-Sosyal Başarı Hedefleri Ölçeği

	Hiç doğru	Bazen doğru	Kısmen doğru	Çoğu zaman	Çok doğru
1- Benim için beni gerçekten anlayan arkadaşlara sahip olmak önemlidir.	1	2	3	4	5
2- Birlikte vakit geçirmekten hoşlandığım arkadaşlarımla olduğumu hissetmem benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
3- Benim için beni gerçekten önemseyen arkadaşlara sahip olmak önemlidir.	1	2	3	4	5
4- Benim için beni gerçekten anlayan arkadaşlara sahip olmak önemlidir.	1	2	3	4	5
5- Arkadaşlarımla olan ilişkilerimin kalitesini arttırmak üzerine çalışmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
6- Birçok arkadaşı varmış gibi görünmek benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
7- Popüler insanlarla arkadaş olmak istiyorum	1	2	3	4	5
8- Başkalarının benim popüler olduğumu düşünmesi benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
9- Çoğu sosyal durumlarda amacım başkalarını etkilemektir.	1	2	3	4	5
10-Amacım başkalarının benimle alay etmesine sebep olacak şeyleri yapmaktan kaçınmaktır.	1	2	3	4	5
11- İnsanlarla dışarıdayken aptalca bir hata yaparak karızmamı çizdirmemeye çalışırım.	1	2	3	4	5

EK 5-Akran Zorbalığı Ölçeği

	Yapmadım	Bir ya da iki kez	Ayda bir kez yaptım	Haftada bir kez yaptım	Haftada birkaç kez
1-Kötü bir şekilde birisi ile alay ettim	1	2	3	4	5
2-Birine ait olan sırları onu incitmek için başkalarına bilerek söyledim	1	2	3	4	5
3-Sahip oldukları arkadaşlığı bitirmeye çalışarak birisine zarar verdim	1	2	3	4	5
4-Birisini kasıtlı olarak tehdit ettim	1	2	3	4	5
5-Birisine Kasıtlı olarak fiziksel zararda bulundum	1	2	3	4	5
6-Birisinin ismi ile dalga geçtim	1	2	3	4	5
7-Birisine onlara söylediğim şeyi yapmadıkları sürece onlardan hoşlanmadığımı söyledim	1	2	3	4	5
8-Birinin eşyasına kasıtlı olarak zarar verdim	1	2	3	4	5
9-Birisi ile konuşmayarak ona zarar vermeye çalıştım	1	2	3	4	5
10-Birisi hakkında yalan söyleyerek diğerlerinin onu sevmemesini sağladım	1	2	3	4	5